

Вітаємо з Днем захисників і захисниць України!

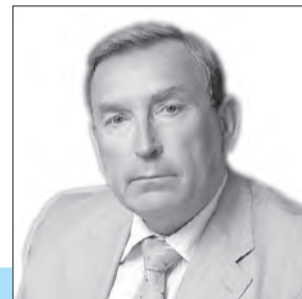

ГАЛИНА ДАЦЮК

6-7

ВОЛОДИМИР МЕЛЬНИЧЕНКО

12-13

ГРИГОРІЙ ГАРКУША

14

Леся Горова: «Нехай береже вас Пресвята Богородиця!»

Галина ДАЦЮК

Зі Сходу України, з Луганщини, повернувся Арт-десант, який напередодні Дня захисників і захисниць України дав за три дні сім концертів: у Щасті, Трьохізбенці, Попасній, Соледарі, Кримському та Северодонецьку. У складі команди: Олег Білик, Віктор Кавун, Леся Горова, Андрій Буг, Каріна Арзумян, Оксана Дереновська, Дарія Редько. Вони дуже скучили одне за одним – бійці й артисти, бо карантин позбавив їх зустрічей майже на два роки. А пісня воїнам потрібна, як набой! Саме з такою метою – підняти культурними “набоями” дух воїнів, настрої, зарядити оптимізмом – створювався Арт-десант його засновником Олегом Біликом, учасником бойових дій. Він пригадує, що після боїв найбільше хотілося помитися і послухати хорошу пісню.

Перед пандемією, до 2020 року, народна артистка України Леся Горова дала на Сході України кілька сотень концертів. Рвалася на Схід, бо вважає, що захисники – це головна слухачська аудиторія. Бо тут вона відчуває спорідненість душ, нелукавство і готовність до самопожертви заради перемоги. Бо волонтерство – це стан її душі. Одразу по приїзді в Київ – просто з дороги – співачка поділилася своїми враженнями зі “Словом Просвіти”.

– Від часу моєї крайньої поїздки на Схід мало що змінилося, – каже Леся. – Так само стріляють, так само йде війна. Поки ми спілкувалися чи йшли концерти, командирам надходили повідомлення про обстріли. Ми виступали дуже близько до лінії розмежування, і війна висіла в повітрі. Не поїхали в Новотошківське, бо ворог обстріляв дорогу, і нам не дали дозволу на концерт. Зате тепер бійці мають дозвіл відкривати вогонь у відповідь, і це справедливо.

Війна сьогодні окопна і снайперська. Бойових дій нема, але втрати є дуже часто. Ворожі снайпери вистежують наші пости, тримають під прицілом в очікуванні... За один необережний крок – розплата здоров'ям, а то й життям...

Ми виступали у 24-ій окремій механізованій бригаді імені Короля Данила, 79-ій десантно-штурмовій бригаді та 57-ій ОМБр. Усі наші концерти були для військових, лише в Кримському приєдналися цивільні. Від початку російсько-української війни я виступала в селищі кілька разів, тому тут вже своя. Кримське мене порадувало, бо сюди стали повертатися люди і господарювати. Відстояли Будинки культури, у його приміщенні ми й виступали.

Під час концертів нас просили співати щось оптимістичне, бальоре, бо будні заїдають і хочеться релаксу. Пісня – саме те, що треба, додає позитив-

них емоцій! Вони посилюються, адже сцена й зала дихає в одній тональності – любові до України! Бо об'єднані концерти спільним бажанням – тих, хто співає, і тих, що слухають, – великим бажанням бачити її щасливою, вільною від окупантів. Очевидні зміни якісного складу захисників і захисниць. Сьогодні – це контрактники, військова еліта, яка свідомо обрала військову справу.

Арт-десант щиро вдячний офіцерам цивільно-військового об'єднання ОТУ “Північ” м. Северодонецька за те, що організували прекрасні можливості для виступів, забезпечили проживання в гуртожитку, побут, супровід. Артистів обдарували квітами, грамотами і подяками. І для нас – це найвищі нагороди, особливо ті, що написані від руки.

Прошалися ми оптимістично. Воїни запрошували приїжджати ще, просили не хвилюватися, бо берегтимуть наш спокій, мирне життя і нашу пісню, і дадуть по зубах усім, хто посміє поткнутися на нашу землю.

Ми неодмінно приїдемо, заспіваємо ще багато прекрасних пісень, які додають здоров'я і сил. Тримайтеся, дорогі наші воїни, виганяйте московську гидоту з української землі, ми з вами. Нехай береже й охороняє вас Покрова Пресвятої Богородиці, покровителька нашого війська від часів козаччини, УПА і до сьогодні. Слава Україні! Слава Героям і Героїням!

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.
2. Святченко Володимир Григорович – 500 грн.
3. Боцій Семен Кирилович – 400 грн.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Іван Огієнко – видатний про-світник, богослов, державник, перекладач Біблії українською мовою, одержимим поборником якої він був усе своє життя, так написав у відомій праці “Українська культура” (1918 р.): “Наша Лавра Печерська з давніх-давен стала у нас великою національною святинєю. Слава про її святощі та про багатства лунала далеко за межі України і вона завше вабила до себе і друзів і ворогів; от чому Лавру так часто спустошали та грабували всі ті вороги наші, що набігали на Київ”.

Читаємо сучасну українську Вікіпедію, де зазначено, що *Києво-Печерська лавра – православний монастирський комплекс Української православної церкви Московського патріархату в Києві*.

Заснована за часів Ярослава Мудрого 1051 року як печерний монастир, один із найбільших християнських центрів-святинь, визначна пам’ятка історії та архітектури, що внесена 1994 року до переліку Світової спадщини ЮНЕСКО, вона формально належить державі, а релігійні організації користуються нею на правах оренди.

Ніби все озвучене містить логіку істини. Якби! Справді, коли б, нарешті, свою історію та “Тую славу” добре прочитати “Од слова до слова”, то зрозуміло і чутною стала б для нас Шевченкова пересторога: “Раби, подножки, грязь Москви”.

Бо важко не погодитися, що тут практично продовжує заправляти справами Московія (окрім Національного заповідника “Києво-Печерська лавра” з його музеями: історичних коштовностей України; книги та друкарства; народного декоративного мистецтва; театрального, музичного та кіномистецтва; Державною історичною бібліотекою України). Поки що в цьому знаковому для українців місці не вивітрянний дух колонізатора, імперця, загарбника, крадія з ординського краю. На 31-му році відновленої державності мусимо, нарешті, не тільки знати, пам’ятати, але й сповідувати чинним закличним Франкові слова: **Не пора, не пора, не пора / Москалеви... служить;/ Довершилась Україні кривда стара, / Нам пора для України жить**.

Особливо їх варто запам’ятати нашим “визначним” (і не дуже) політикам, які в угоду москвитам, або від власної (недо)свідомлюваності ретиво будували (і будують, на жаль) “іхні” храми, інші висвячувалися в дякони, чимало і таких, які заради електоральної підтримки на виборах хрестяться “лівими руками” гундяївським божкам. Чимось вони нагадують уже призабутого лідера комуністів Симоненка, який на урочистому засіданні Верховної Ради України з нагоди 20-річчя

Тернові дороги до Світла

Минулого тижня в Національному заповіднику “Києво-Печерська лавра” відбулась Всеукраїнська наукова конференція з проблем музейної культури в контексті якісної освіти. Очевидно, важливість цієї теми щодо вибору орієнтирів та цінностей націєтворення спонукає, щоби вона стала предметом уваги в наступних числах нашого тижневика “Слово Просвіти”.

А зараз хотів би поділитися певними роздумами та світовідчуттями (наскільки це можливо), перебуваючи в цьому священному для кожного українця місці. Чим для нас, нашої культури, національної пам’яті та віри є Лавра?

прийняття Декларації про державний суверенітет назвав пісню на слова Івана Франка “Не пора...” проявом печерного націоналізму. Слава Всевишньому, що з декомунізацією “спочила в бозі” і ця політична сила.

Проте залишилися “інші”, не менш ревниві й запопадливі політичні вірники “кремлівської церкви”. Вони з путінського “благословення” відкрито й безкарно продовжують чіпляти ярлики націоналістів (у їхньому сталінському вимірі) кожному, хто не воліє молитися чужинським ідолам, хто не хоче оскверняти чужинським словом духовні храми, хто прагне повернути Народу вкрадену історію, покривджену національну і державницьку гідність. Принагідно скажемо цим зайдам і нечестивим служкам, що **Український Націоналіст** звучить гордо, оскільки не може не викликати поваги й захоплення та **Людина**, що одержимо й жертвоно обстоює своє природне право на **Свободу, рідну Мову, Віру, Державу**, не наступаючи на горло іншим народам, як це завжди “вправно” чинили московські “опричники”, більшовики, сталіністи, путіністи. Боронити **своє** є природним обов’язком кожного свідомого громадянина будь-якого народу – великого і малого. Ця етична повинність українця була закладена в другій заповіді Декалогу (10 заповідей українського націоналіста), укладеного 1929 року і затвердженого XVI ВЗУН: **“Не дозволиш нікому плямити слави, ні честі Твоїї Нації”**.

Прикро, що Лавра стала притулком для московської церкви, для просування кремлівської політики в Україні як тими доморощеними, що здійснюють це давно, так і тими новоявленими емісарами з Росії, котрі, отримавши путінське завдання, водночас отримали й українське громадянство (за які такі заслуги?!), провадяєть через церкву активну “руськомірську” діяльність. Знаймо: допоки зберігатиметься така невизначеність щодо цієї підривної діяльності московського “політичного попівства”, Україна та Український народ перебуватимуть в постколониальному стані. Ці колоніальні окупи на перший погляд важко розгледіти, бо вони містяться всередині, окутуючи людські душі. Саме про цю духовну свободу української людини в ті далекі покріпані часи мріяв Тарас Шевченко, коли **“Ідуть люде в Київ / Та в Почаїв помолитись”**.

Ніби й кріпацтво скінчилось, Україна стала незалежною з правом протиставити будь-якій нарузі політичного, духовного, сві-

тоглядного характеру. Проте нефарт. Інколи здається, що в світоглядному вимірі значна частина розхристаної української нації прямує у зворотній бік від тих орієнтирів, які заклалися нашими великими будителями і в часи реакції, і в різні періоди національно-визвольних змагань українства. Бо дуже вже є відчутною різниця між нинішнім офіційним станом Києво-Печерської лаври як “комплексу Української православної церкви Московського патріархату в Києві” і оцінкою та глумаченнями, що давалися тим же І. Огієнком.

Справедливо, коли б Лавра, нарешті, стала центром духовного, інтелектуального життя Українського народу, а не форпостом путінсько-гундяївської політики. Через духовну свідомість народу, закон, історичне право та політичну волю слід **“повертатися на круги своя”**, сказано в Святому Письмі, цій святій обителі, що впродовж століть “концентрувала потенціал визначних національних духівників, учених,

венства розуміли тяжкі наслідки поглинання Московією своїх прав і свобод, усвідомлюючи, що наступає кінець національної культурної праці. На жаль, не часто згадується освічений, енергійний соратник Петра Могили, глава українського православ’я Київський митрополит Сильвестр Косів – супротивник політичного та церковного союзу з Московією. Патріотично налаштований, митрополит був неупустиливий перед москвитами. І. Нечуй-Левицький так описує його позицію під час зустрічі з гетьманом І. Виговським: **“Ні я, ні духівництво на Україні не думаємо присягати цареві на підданство. Бо поки наша церква залежить от царградського патріарха, ми вдержимо свою автономію та свої права”**. Відмовились присягати І. Богун, І. Сірко, П. Дорошенко, М. Ханенко, О. Глух, Г. Гуляницький, Брацлавський, Кропив’янський, Полтавський, Уманський полки... Це ті високі вчинки великих українців, на прикладі яких має виховуватися Нація, обороняючи свою

Скіфська пектораль із кургану Товста Могила

формує школи, інститут казодів (проповідників) й академічну освіту, несучи культуру й старобатьківську віру в народ”.

Особливо ці процеси активізувалися тоді, коли оборонцями святині виступило українське козацтво. Лавра стала помітним явищем в культурному житті України та багатьох країн передусім з того періоду, коли розпочалося масштабне друкарство, започатковане архимандритом Є. Плетенським. У православному світі не знайшлося бібліотеки, де б не було знаменитих лаврських книг: Часословця, Божественної літургії, Бесід Івана Златоуста, Псалтиря, Четьї-Миней тощо. Духовний “хліб” Лаври підживлював культуру багатьох народів. Однак мусимо бути свідомі того, що її вільне життя зупинилось тоді, “коли вкраїнську церкву було оддано московському патріарші (р. 1685)”, – зазначає І. Огієнко.

Очевидно, що абсолютна більшість українського народу, духо-

політичну, духовну суверенність, яка вічно зобов’язана пам’ятати Огієнкове застереження, що **“коли насильством, зрадою та підкупом над українською церквою запанувала Москва, з того часу всім просвітним справам прийшов край”**.

Проте ця агресія не завершувалася однією тільки церковною експансією. Вона детонувала інші суспільні негатиції політичного, національного, соціального, державного життя українства. **“Порядки”** деспотії дуже швидко ширилися, торкаючись надчутливих вартостей народу. Насамперед, для знекорінення українства царські сатрапи намагались виточити з книг, церкви, публічного і шкільного життя **рідну мову**. Згадую ці історичні сюжети для того, щоби актуалізувати проблеми часів майже 400-літньої давності, оскільки та ординська “стратегія” на знищення українськості за своєю сутністю зберігається донині. **“Адже наша мова вкраїнська, наші книжки завше муляли очі на Москві. І Москва рано починає вести з нами боротьбу, аби примусити нас кинути рідну мову свою і пристати до московської”**.

Ні поневолення нашої церкви, після зловісного “перейслава” лютий україноненависник “патріарх” Іоаким став забороняти українську книжку, а з 1677 року почали видирати всі листки, написані українською, що були **“несходны сь книгами московскими”**.

Проте Україну тоді не вдалося в духовному сенсі підкорити ні йому, ні його наступникам, хоча й московські ієрархи неодноразово зверталися (безуспішно) зі скаргами до Константинополя. А коли “патріархом” московським став С. Яворський, то ця справа щодо книжкової промосковської політики й поготів не отримала свого продовження. Проте ненадовго. Оскільки в жовтні 1720-го Петро I видає заборонний наказ для **Києво-Печерської і Чернігівської друкарень**, щоби **“книги никаких не печатать и не могло сь великоросійскою печатію несогласія произойти”**. По-московському перероблялися “Четьї-Миней” та Патерик Печерський. Синод ввів жорстоку цензуру на українське слово і мало не щороку сипались накази, щоби не було **“никакой розни”** з московським. Катерина II, люту ненавидячи українців за їхню культуру, в другій половині XVIII ст. майже зруйнувала Україну разом із Запорізькою Січчю, що завжди опікалася Лаврою. Цей мартиролог колонізації українства можна продовжувати до безкінечності, оскільки вона не припинялася ні за яких режимів. Наруги над національною святинєю, якою була Лавра, тривали і за часів більшовизму. Завдо до утворення 1922 року СРСР, грабувалися, вилучалися її церковні цінності. Частина їх конфісковувалася **“на користь голодуючим”**, інші передавалися до музеїв, а потім з різних причин зникали. Архівні матеріали засвідчують велику тривогу видатних науковців, музеєзнавців (Д. Щербаківського, М. Біляшівського, Ф. Шміта, Ф. Ернста та ін.) з приводу вилучення культурних цінностей Лаври. У рішенні зборів (квітень 1922 р.) Всеукраїнської Академії Наук, Української Академії Мистецтв, засновниками якої були відомі брати Кричевські, Г. Нарбут, О. Мурашко, М. Бойчук, музейників Києва зазначалося про недопустимість **“вилучення предметів XVII, XVIII, XIX століть, що мають величезну історичну і художню цінність, пов’язану з минулим Українського народу”**. В акті про вилучення церковних цінностей **“на користь голодаючих”** (8 квітня 1922 р.) згадувані вже Д. Щербаківський та Ф. Ернст протестують проти необґрунтованих вїмок лаврських предметів, **“неважаючи на їх значущу художню та історичну цінність, пов’язану з іменами Б.Хмельницького, І.Мазепи та ін., які були вилучені завдяки тому, що зроблені із золота і дорогоцінного каміння”**.

У той же час Київський Губерський Комітет Охорони Пам’яток Мистецтва звертається до ВУЦВК (лист № 872 від 14.03.1922 р.) з інформацією про катастрофічний відтік з України культурних цінностей. Ззначається, що збережених залишилося зовсім мало і їхня кількість щоденно зменшується. **“Водночас монастирі та церкви України впродовж багатьох століть свого існування зберігають надзвичайно рідкісні пам’ятки мистецтва і старожитностей... Вони є найкращими джерелами народної творчості в усіх сферах. Їх матеріальна цінність у порівнянні з художньо-історичною зовсім мізерна. Непродумане виконання урядового плану щодо вилучення церковних цінностей спричинить загибель і невідновлюваність визначних пам’яток української культури”**.

І хоча постановою ВУЦВК і РНК від 29.09.1926 р. “колишню Києво-Печерську Лавру” визнали історико-культурним державним заповідником, перетворивши її на Всеукраїнське музейне містечко, а в Положенні “Про пам’ятники культури й природи” заборонявся вивіз їх за кордон, знищення та переробка, ситуація зі збереженням національного надбання залишалася надскладною.

В. о. директора Лаврського музею В. Ляскоронський у листі (№ 644) звертається до Укрпрокурора, Головна науки та Наркомосвіти і скаржиться на “постійні, ледве не щоденні крадіжки на території Лаври, де слабка вартівна охорона (один тимчасовий міліціонер) на всю величезну кількість будівель з величезними цінностями, що є поглумкою над установою. Хоча музеї Ленінграда, Москви знаходяться під посиленою охороною військової варти... Тому таке легке ставлення до цього діла, — стверджує він, — може зробити велику шкоду цінностям Музею”.

Проте не ця проблема хвилювала тоді очільників більшовицького режиму, які лише на словах (як брехливі пропагандисти) турбувалися про інтереси народу. Навіть голод і смерть сотень тисяч людей не заставив їх змінити свою сатанинську політику, спрямовану на духовне і фізичне нищення українського народу. Чому такі висновки напрошуються, аналізуючи ситуацію навколо часом трагедійних історій, які розгорталися навколо Києво-Печерської лаври? Гадаю, що Лавра стала дуже показовим індикатором тієї антинациональної, антинародної політики, що здійснювалася “вождями” революції. Масштабна експропріація (крадіжка) цінностей Лаври, що здійснювалася безперервно Московією за часів більшовицької деспотії, набрала особливо небаченого досі розмаху. Адже, насправді, в революційній Росії, більшовицькому СРСР, Україні здійснювалася не зазвичай класична експропріація, а “вторинна приватизація” нагробанового. “Експропріаторами” стали верховоди радянського режиму, які немислимо збагачувалися на крові народу. Про таку “політику” достеменно знали в Європі та Америці тодішні керівники “ворожого” капіталізму, світові фінансові воротили, банкіри, розвідки провідних країн. Про це описувалося не лише в книгах С. Сухобока: “За кулісами криз. Індустріалізація як афера”; І. Буніча: “Полігон сатани”, “Золото партії” та ін., але й у тодішніх (і нинішніх) зарубіжних часописах та виданнях.

1921 року “Нью-Йорк Таймс” опублікувала дані, що в банку світу надійшло: від Леніна — 75 млн швейцарських франків; Троцького — 11 мільйонів доларів у банк США та 90 млн швейцарських франків у Швейцарський банк; Держинського — 80 млн швейцарських франків; Зінов’єва — 80 млн у Швейцарський банк; Урицького — 85 млн у Швейцарський банк; Ганецького — 60 млн швейцарських франків та 10 млн доларів США.

Тодішні ЗМІ повідомляли, що вплив золота із більшовицької Росії був таким, що в США та європейських країнах не вистачало потужностей для його переплавки. Тільки на шведському монетному дворі за чотири місяці 1922 року було переплавлено 70 тонн

“більшовицького” золота, а за 8 місяців 1921 р. США імпортували 715 тонн дорогоцінного металу.

А в цей же час лютував голод 1921—1923 років, коли в Україні померлих від нього вже налічувалося понад 500 тис. осіб.

Причому в Україні за 1922 рік було насильно відібрано 13,5 млн зерна нового врожаю. Здійснювався голодомор фізичний, духовний, політичний, як форма здійснення державної політики більшовиків у ставленні до українства.

Американські багатії *Хаммери*, які через Таллін здійснювали контрабандні операції більшовиків; Животовський (дядько Троцького); Ашберг (шведський банкір); Рейлі (британський розвідник) та інші розвідки — всі вони були задіяні в цьому розкраданні століття. Відомий американський історик *Р. Спенсер* зазначав, що це було найбільш грандіозне пограбування в історії людства. Про ці афери тоді знали, очевидно, кілька осіб (Ленін, Троцький, Сталін, Держинський...). А коли Сталін залишився один, то здійснюючи репресії, він переслідував ще одну важливу для себе мету — знайти коди і шифри окремих “полум’яних революціонерів”, які зберігали величезні капітали в світових банках. Після вбивства Троцького в банках США та Мексики на його рахунках було знайдено 800 мільйонів доларів, а 1922 року на рахунках Зінов’єва виявили 400 млн доларів.

Ці епізоди, які в значно більших масштабах давно відомі світу, потребують висвітлення, щоб оцінити причини і наслідки катастрофи *пролетарської* революції, але, насамперед, трагедію бездержавного народу, яким було українство, пригноблене чужинцями духовно, політично, національно, соціально, економічно. Проте головним є усвідомлення, що Україні з ординцями, деспотами та сатаністами не по дорозі.

Щодо Лаври, то звісно, що частина пам’яток нашої національної святині знаходиться в Москві, Петербурзі, а частина безслідно зникла в результаті більшовицької експропріації, повнонивши величезні (кримінальні) валютні рахунки вождів революції.

Сьогодні інформаційні канали світу й України активно перетасовують результати журналістських офшорних розслідувань („*Архів Пандори*“), хоча потребують свого завершення “панамські” та “кіпрські” офшорні обробки. Проте маємо вже нове “чемпіонство”, власне. Україна, як одна з найбільш бідних країн за якістю життя, займає перше місце в світовому рейтингу за кількістю офшорних ділків. “*Віват офшорним баригам*”.

Якщо без сарказму, то маємо, насправді, об’єднати цих віргінсько-бермудських “конокрадів” з їхніми далекими і близькими “по духу” родичами — більшовицькими офшорниками, контрабандистами і терористами на кшталт “ленінів”, “троцьких”, “держинських” в одне провадження. І назва йому напрошується сама по собі — “вдачні учні” “достойним навчителям”. Ганебно, але справедливо. Бо школа аферистів живе і процвітає. На превеликий жаль, в Україні.

Масштабні акти більшовицьких афер віку знайшли тут своє продовження. Оскільки очевид-

ним є те, що 38 “наших” офшорників позиціонують себе “старанними” учнями тих більшовицьких глобалістів-нуворишів, які першими прокладали дорогу в “некло” — обкрадаючи (на найвищому рівні) народ, державу, що ніколи для них не були своїми. І це є спільним об’єднуючим знаменником тодішніх і теперішніх.

Бо те, що сьогодні ми лагідно називаємо “українською” офшоризацією, бере свій родовід від явища, що було частиною зворотної російсько-більшовицької історії. Адже для одних та інших існує лише одне ймення. Вони — чужинці для Українського народу.

Мабуть, сьогодні так зухвало й безцеремонно Лавра, як й інші культурні центри, не розкрадаються як за тих часів, не конфіскуються силою унікальні культурні творіння (хоча хто зна). Проте нинішня ситуація вимагає розгляду та оцінки ще одного, не менш значимого аспекту.

Справа в тому, що ця “національна святиня” (Києво-Печерська лавра) ніколи по-справжньому не стане **Національною**, доки виконуватиме місію Московії, а в молитвах першорядно називатимуть гундяївських фарисеїв, які “освятили”, як людиновбивці, російську війну проти України. Нам під силу вивільнитись із будь-яких оков, але коли зберігатиметься духовне покріпачення українського люду, то не досягнемо ні Волі, ні Правди. Вчитаймося, хто спроможний витримати цей сморід, у словесні ригання “недоросля” медведева, надруковані цими днями в “Коммерсанті”, і тоді сповна відчуємо, з якою нечистю маємо справу.

Іхні цинічні шаманські заклинання про “*єдинородство*”, “*братськість*” спонукають і зобов’язують Українців сказати та здійснити заради справедливості єдине — **НАВІКІ НЕ РАЗОМ!** Бо ми не “васали”, відповідаючи *кремлівському медведєвському підпанку*, і *майбутні наші дороги* “не з москалями, Бо москалі — чужі люде”, — нагадає нам Тарас Шевченко.

Вірю, що велич Києво-Печерської лаври все-таки засяє для єдиного Українського народу, для всієї соборної України, коли її пастирі не слугуватимуть Московії, а національна святиня не перетворюватиметься на цитадель ідеологем “руськомірства” в Україні.

Для цього маємо відновлювати витолочувані століттями національну пам’ять й історичну правду. Щоби зрозуміти, куди йдемо, треба знати, звідки ми йдемо, “**що ми?.. чії сини? яких батьків?**”, повертаючись до своїх джерел.

А вони мають глибинні витoki, про що засвідчує лаврська виставка “**Пектораль. Знахідка століття**” в Музеї історичних коштовностей, де до 31 жовтня експонується унікальна скіфська золота пектораль, знайдена українськими археологами 50 років тому під керівництвом Б. Мозолевського (курган Товста Могила, м. Покров на Січеславщині).

Бо лише пізнаючи цінності буття минулого, впевненіше йтимемо в майбутнє, оскільки мудрість предків завжди була дзеркалом для нащадків. Коли пізнаємо свою Правду, не питимемо її “з московської чаші”, про яку писав Шевченко і яка затрує нашу свідомість, тоді станемо на тверду дорогу. Дорогу до Світла!

Про історію та українське відродження Криму розповідають нові книжки

Євген БУКЕТ, м. Київ

Важливими складовими плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, нещодавно затвердженого Урядом, є культурно-просвітницька, інформаційно-аналітична та освітня робота. Допомогти ефективно проводити цю роботу покликані книжки.

І чудово, що в Україні після окупації Криму з’являється чимало фундаментальних праць, які об’єктивно описують історію півострова та аналізують причини ситуації, що склалася. Із видань, що побачили світ у попередні роки, варто згадати збірник документів та матеріалів “Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940–2015)”, що вийшов друком 2016 року. Це наукове видання, обсягом понад 1000 сторінок, висвітлює депортаційну політику радянської влади на Кримському півострові в роки Другої світової війни та у післявоєнний період, розкриває економічні, культурні аспекти входження Криму до складу УРСР, відзеркалює боротьбу кримських татар в 1950–1980-ті роки за повернення на історичну батьківщину, висвітлює проблему репатріації, адаптації й інтеграції кримських татар в український соціокультурний та політичний простір. Про події 2014 року розповідає збірка свідчень “Люди сірої зони” (К., 2018), видана Українським інститутом національної пам’яті. Свідки та жертви російського військового захоплення півострова розповідають про те, як насправді Крим опинився під контролем Росії, чим це обернулося для його мешканців та які методи досьогодні застосовують російські спецслужби та силовики щодо мирних громадян на півострові.

Книга “Люди сірої зони” була видана не лише українською, а й англійською мовою. Нещодавно перелік англомовних видань про Крим поповнив переклад виданої минулоріч “Історії Криму та кримськотатарського народу” — першого посібника з історії півострова від давніх часів і до сучасності, написаного для найширшого кола читачів. Окрім того, ця книга є підручником нового покоління, в якому реалізований принцип історичної неупередженості та вперше висвітлено історію Криму не просто як території, а через призму історії його корінного народу.

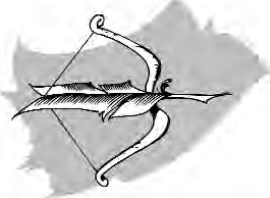
Автори посібника — Гульнара Бекірова, Андрій Іванець, Юлія Тищенко, Сергій Громенко, Бекір Аблаєв — не замовчують і не перекручують складну історію створення, розвитку, розквіту, занепаду та анексії Росією держави кримських татар — Кримського ханства, яке свого часу було невід’ємною складовою Східної Європи. Автори показують, що головну роль у руйнації Криму в усі часи відіграла завойовницька політика Росії. Останній розділ книги присвячений незаконній окупації Криму у 2014 році. Детально викладений сам процес окупації, наведені численні факти

порушення прав людини, прав корінного народу, милітаризації Криму, розкрита шкода, завдана економіці, екології, культурі та відносинам між народами, які населяють Крим.

Потужному внеску українського народу у відбудову Криму після Другої світової війни та депортації кримських татар присвячено працю заслуженого діяча науки і техніки Автономної Республіки Крим, дійсного члена Наукового товариства імені Тараса Шевченка, ветерана кримської науки Петра Вольвача “Українське відродження Криму”. Книга побачила світ у серпні нинішнього року. В ній детально описано, як крок за кроком українці змогли перетворити спустошений після Другої світової війни та злочинної геноцидної депортації корінного народу півострів на квітучий курорт. Як у 1954 році відповідальність за депресивний регіон, що перебував на межі соціально-економічної катастрофи, “кремлівські маніпулятори” переклали на плечі багатостраждального українського народу.

Українці — єдина національна група, яка найменше захищена після окупації Криму, як з позицій українського законодавства, так і на території півострова, де піддається тотальному етноциду і лінгвоциду. Не менш важливою метою книги Петра Вольвача є привернення уваги суспільства до проблем кримських українців, які відіграли ключову роль, як у часи повоєнного відродження Криму, так і у державотворчих процесах на межі 80-х — 90-х років минулого століття. Окремо автор акцентує на історичній ролі Першого конгресу українців Криму, який відбувся 9-11 жовтня 1992 року. На початку 1990-х років саме завдяки принциповій позиції українських громадських організацій вдалося запобігти приєднання Криму до Росії. Але влада в Києві не підтримала ініціатив на підтримку української громади Криму, не бачила потреби в її інституційному оформленні та діяльності, дивилася на проблеми півострова через окуляри місцевих сепаратистсько-шовіністичних урядовців. Саме це Петро Вольвач називає головною внутрішньою причиною втрати Україною Криму в 2014 році. Адже на прорахунки в проукраїнській політиці держави на півострові звернули увагу вже після його майже безопірного загарбання Росією.

Книги “Люди сірої зони” та “Історія Криму та кримськотатарського народу” можна завантажити в Інтернеті. А от монографію Петра Вольвача “Українське відродження Криму” видано обмеженим накладом за підтримки постійного представника президента України в АРК Антона Кориневича. Координаційна рада українців Криму звертається до всіх небайдужих, хто хоче і має змогу допомогти з виданням її додаткового накладу, і просить перерахувати гроші на картку автора в Ощадбанку 4790 7299 4521 9772 (Вольвач Петро Васильович). Собівартість однієї книги — 155 грн. Автор обіцяє надіслати примірник кожному жертводавцю.

“Армія. Мова. Віра”

Малі історії великої біди. Історія третя

Чи думають про небезпеку волонтери, збираючись укотре в зону війни? Чи думає про смерть український воїн, збираючись “на вихід”? Післямовою мого відрядження у фронтову Україну у складі волонтерської бригади поліщуків стали ці малі історії. Чи пройме читачів так, як пройняло мене побачене, – не знаю. Але до справи – коротко про вже звичні постулати.

Людмила БОСИК,
голова Володимирецького районного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Фото авторки

Війна – це чорно-білий світ: тут одразу видно всю крихітність і слабкість ситої та сонної цивілізації мирної землі. Ворог на війні чітко видимий і зрозумілий. Він тебе ненавидить, він стріляє в тебе. Ти ненавидиш його і так само стріляєш у нього.

Хто є хто – війна показує швидко.

Крайній виїзд волонтерів Володимиреччини, Сарн і Дубровиччини на східну, фронтову Україну. Серед гостинців – малюнки дітей зі ширими словами.

Оксюморон сьогодення: XXI століття, космічна ера – і війна в гостинній Україні.

Шануйте своїх захисників! Тільки вони між вами і війною!

Армія Листи “правосекам”

Під рясними гілками жовтих донбасівських черешень статура вояка виглядала маломасштабно. І справді – молодий дрібний хлопчина у “пікселі” зацікавлено спостерігав за нашим розвантаженням: бутылкована вода, крупи, соки, солодощі. Його колега вправно приймав вантаж із рук поліських волонтерів.

Після крайньої точки-каплиці Тарас Байк вже й не знімав священницького облачення, тому розвантажувач гуманітарки мав дещо дивакуватий вигляд.

Важенькі були спайки склопляшкових соків і для Світлани Правник, але жінка звично переносила гостинці з буса до складу “добробатівців”.

– Ой, там же малюночки для вас! Ми ж обіцяли діткам з Берестянської недільної школи особисто в руки вручити кожному захиснику! А вони вимогливі, питають “нід звіт”, – усміхаючись, каже отець Тарасій і шпарко вертається до машини за витворами.

Хлопці-добробатівці змахнули з рук пиліуку вантажу, звично тернули їх об добряче поношену форму і якимось так обережно, делікатно, лише кінчиками пальців взяли малюнки. У тій паці барвисто дріботіли каліяки-малюки малечі: жовто-сині сердечка, танчики з національними стягами, їхнє бачення нашої перемоги і щирі слова підтримки: “...я знаю, що вам важко, я знаю, що вам тяжко. Дякую! Ви – Герої України! Бажаю, щоб ви жили вічно, щоб з родичами зустрілися. Я ще маленька, може, я щось не розумію, але я знаю, що ви найкращі!”

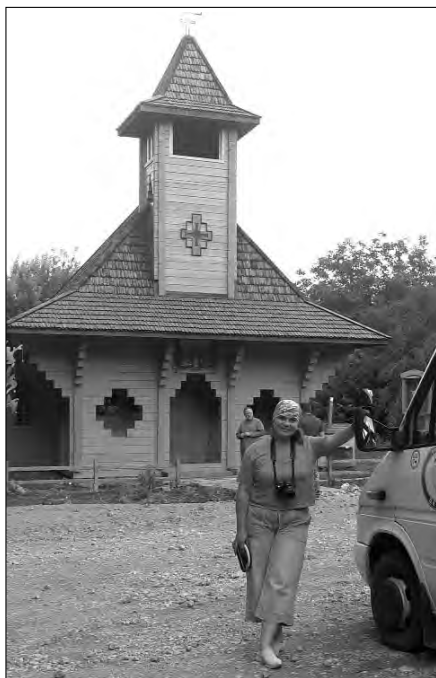
Все-таки запитала “піксельного” хлопчика-правосека, встигнувши проковтнути словозвернення “дитино”: “...а скільки вам років?” “Дев'ятнадцять”, – його відповідь досі кіношним епізодом мерехтить у пам'яті...

Пишу ці рядки і згадую непо-

одинокі закиди земляків в обличчя “атовців” чи в коментарях соцмереж: “За зарплату, за соцпакет і пільги пішов. Може, і в тилу відсидівся... Я тебе туди не посилав”. За що ж і за кого це дитя пішло воювати? Риторика.

В українців-військових броня – віра. У більшості українців-цивільних – броня на мобілізацію і призов. Кажуть ветерани: атеїстів на війні нема.

“Добробатівці” й досі служать за ідею – попри спроби провести узаконення їхніх пільг, вони статусу УБД чи особливих пільг не мають. А скільки їх полягло безіменно у перших кривавих боях-розстрілах!.. А вони є й досі, і ряди їхні не рідіють.

Монологи солдатів-ветеранів

Солдатських історій тисячі. А десятки тисяч цих історій просто не виходять з уст похмурих авторів. Коли “атовець” вже й відважується на розповідь про перипетії пережитої події, то це мов сповідь.

“2016. Станція Луганська. У продуктової магазину ми зайшли на виїзді з лікарні, в бік Макарово-го. Напіврозбитий магазин, а ми, звісно, “фашисти-западенці”, купуємо що є. Біля дверей мале дівча, дитина війни, стоїть зіщулена, налякана, а продавчиня на неї гарчить, аж присіла: “Ну! Чего ти, давай, галота, хватіт, вали!” Дитина до дверей.

Не знаю, що зупинило хлопців, у кожного вдома також, мабуть, діти – забрали дівча, звали її Марія. Батьків вбито, жила з бабусею і двома братиками. Наші хлопці вернулись до магазину і купили, саме купили, харчів їй!

Через деякий час до нас на КПП прийшла та дівчинка. Як зійшла, то вже не важливо – дитина привезла в тачці помідори, бо там люди завжди вирощували городину в теплицях. Хата може валитись, а теплиці є скрізь, і хто може, той і вирощує, цим і живуть. Привезла і плаче: “Ребята – ета не отравлено, хотіте, я каждую попробую”. А перед цим, недалеко від нас, на блокпосту “Сталінград” “добрий” місцевий приніс баночку меду з Ф-1 всередині... Ніхто з нас навіть не задумав-

ся, забрали ми нехитрий врожай маленької, але справжньої дитини України. Вона і її брати живуть там. Два світогляди – одна державка”, – розказує “Стів”.

“Війна – це інший світ, страшний, із запахом крові і поту, соларки, кави та сигарет. Світ – просочений димом пороху, палаючої техніки, тіла і тліючого в буржуйці вугілля. Війна – це чорно-білий світ. З першими пострілами в твоїх бік – 99% проблем перестануть існувати, і залишається тільки найважливіше. Тому ти не можеш зрозуміти те, що на “зражданці” люди називають проблемами. Хіба це проблеми? Та ви ж через рік і не згадаєте про них!”

Тебе, який пішов на війну, більше немає. Якщо тобі пощастило і ти повернувся живий і цілий – все одно ти повернувся іншим. Назавжди іншим. Але ким ти є тепер – ти знаєш точно. Ти і тисячі інших, охрестившись вогнем війни, прорубавши дорогу через пекло боїв, отримали свій шеврон (бойового підрозділу), як символ “свій”. Свій – це значить, що твої фланг або твоя спина прикриті. Мітку “свій” і твою повагу отримали люди різного віку, професій та освіти. І тому тобі складно слухати від дорослого чоловіка фразу-відмазку: “Я не пішов на війну тому, що...” Тому що ти знаєш, що у когось з тих, хто був з тобою спина-в-спину в боях, як варіант, було таке ж саме своє “не пішов на війну тому, що...”, але він пішов. А хтось пішов і залишився... назавжди. На бойових. Назавжди, бро! І навчитися жити поруч із цим всім дуже непросто! Але найбільше, що гризе і мучить, – це відчуття незакінченої справи. Ми не закрили кордон, війна не закінчена. Коли гинуть молоді хлопці і дівчата, які не повинні вмирати, – це те, з чим неможливо навчитися жити поруч”, – із монологу-сповіді солдата ЗСУ Євгена.

Капеланська підтримка та супровід в умовах війни надважливі. Добре слово, часно здороване, як сортова зернина в родючому ґрунті, так і душпастирська настанова воїну. Сьогодні це визнають усі.

Донецчина. Храми ПЦУ сіл Берестя, Канонич та Полищ піддавали для військових капличок облачення – ікони та рушники. Віднині вони служитимуть оберегом нашим захисникам.

“...Несказане лишилось несказаним...”

Військові журналістам не радіють. Ми з тої братії, що й лиха наробити можемо за просто – не те зняла, не те опублікувала. Тому найважче мені дається розповідь про захисників – тут лише трикрапка буде багатослівна.

Розвантажуюсь на черговій “точці” – бензопилка, захисна сітка, будматеріали, фольгований бар’єр, смаколики. Олег Мозуль з Володимиром Мельником вправно перемотують рулони, Світлана Правник вже волочить спайки соків-консервації у військову автобляху, а Микола Юрах з Тарасом Байком і польовим командиром про щось шушуються – у військові справи не варто й потикатись стороннім. Дзигною боро-

дай-земляк закидає у багажник свого авто гостинці – його не можна ні фоткати, ні записувати відео, секретчик. Кількадесят хвилин, скупі обійми – і кожен поїхав у своєму напрямку.

Маскітка, масивні протектори бойових машин, польова кухня на кількатор осіб і така буденно-мирна картинка: розчепірка-мотузка поміж дерев з парадоксальним набором випраного одягу.

Вернісаж зелених формених футбол-поло з пікселями-штанями поряд із жіночими цивільними футболками і...барвистими вафельними та мохеровими рушниками. А на підвіконні другого поверху сушать носи берці. На ганку – перекур кількох штабів. А під великими абрикосом – столик і простенька тареля з плодами. Трійко дівчуль у формі смакують і бесіднують.

Ідилія. Майже. Та ні – війна ліворуч, спереду, вгорі і поруч – я у зоні війни!

Про це нагадали раптом заведені потужні мотори бойових “Уралів” – хлопці їх тримають у шоксекундній готовності.

Віра

Карлівка. Мабуть, це серце духовного українського опору окупації. Тут дивовижна споруда-храм Святої Анни з дерева, зведена за старовинними галицькими технологіями. У храмі Святої Анни, що у зоні ООС збудована силами патріотів-галичан та всієї України, вчергове волонтери Дубровиччини Світлана Правник, Тарас Байк, Сарненщини – Володимир Мельник, Володимиреччини – капелан Микола Юрах, УБД Олег Мозуль помолились за здоров'я воїнів-захисників, будівничих храму та во славу Божу і України.

Двері храму завжди відчинені. Сюди приходять воїни для духовного прихистку і вмиротворення. Спочатку лікарі-стоматологи хотіли збудувати капличку з лавками, де бійці, які перебувають на лікування, могли б не лише очікувати на свою чергу, а й відчутти духовний захист. Але коли відомий львівський художник Тарас Лозинський подарував величній іконостас, написаний на склі олійними фарбами, лікарі вирішили будувати церкву. Сьогодні це діючий духовний прихисток для усіх охочих.

Проект “Тризуб Дентал”, що має офіс поруч, відомий далеко за межами села Карлівка, де дислокуються волонтери. Базовий табір йменується “Домік”. У ньому є стоматологічний кабінет на два крісла, постійно ведеться прийом. На час нашого приїзду всі лікарі вперше за шість років пішли у відпустку.

Храм вразив атмосферною чистотою і намоленістю. Тож до молитви наших душпастирів-волонтерів ще й наші голоси додалися, коли виконувалась “Молитва за Україну”...

Серед гостинців у фургоні волонтеробуса – пакети з вишити-

ми рушниками та іконами, подаровані прихожанами-поліщуками на облаштування військових капличок. Їх у цей виїзд вдалося відвідати у трьох локаціях.

Аскетичність військового побуту позбавляє можливості прирвнятися до цивільних храмів. Але з польською вишивкою на білосніжному полотні, з намоленими іконами і ширим словом-молитвою, у капличках стало світло і тепло.

– На війні складно і боляче від втоми і втрат. І завдання капелана – нагадати, що Бог завжди поруч. Я тішуся сьогодні з вигляду каплички, яку своїми силами впорядковував, я тішуся з її прихожан-воїнів. Бо віра – фундамент і рушій перемоги, – ділиться своїми роздумами капелан-володимирчанин Микола Юрах.

Військові каплички нині облаштовують у всіх військових частинах. До розп'ять Христа йдуть молитися захисники й захисниці, офіцери й кухарі, техніки та стрільці – віра на війні є беззаперечною зброєю. Вона духовна, невидима і потужна.

Мова

Сьогодні рускоязычне населення окупованого Донбасу більше мовчить. Точніше, їм ніхто права голосу не дає, хіба по команді “зельоних челавечькав”. Ніхто не згадує перші блокади доріг перед українськими військовими, захоплення владних будинків, мародерство магазинів і тезу “Донбас кормить Україну”. А може, ми тут не чуємо їх там? Як їх почути, якщо мову таки відібрати?..

Чи відібрали? На східній, фронтівій Україні цинічна мультимовність – мова блокпостів і КПП, закинутих руїн і мінних полів, мова іржавих шахт і злиднів, мова розпачу і безробіття, мова уламків і кладовищ. А ще мова цифр і статистики. Щомісяця у Штабі ООС повідомляють про нових загиблих бійців і цивільних. Від російської агресії вже загинули 13 тисяч мешканців Донбасу. Майже вдвічі більше людей отримали поранення різного ступеня тяжкості.

За підрахунками Мінреінтеграції, на відновлення регіону може піти три річних бюджети України. З космосу можна розгледіти ще й те, що за кілька років частина Донбасу занурилась у темряву: у деяких районах світла стало вдесьятеро менше порівняно з довоєнним періодом.

А тепер ремарка доступною і зрозумілою українською мовою: “Народ, який не бажає годувати свою армію, незабаром буде змушений годувати чужу”. Це сказав француз-полководець Наполеон Бонапарт.

Завершилися мої “Малі історії великої біди”, однак триває війна. Волонтери знову накутують гостинці – свої до своїх зі своїм. А може, і ви з ними – коштами чи гостинцями? Війна – не тітка! Гуртуйтесь – переможемо.

Лілія СЛЕДЗІНСЬКА,
голова Кременецького районного
об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Тараса
Шевченка

Не спи, моя рідна земля,
Прокинись, моя Україно!
То дивляться з неба
Всі ті, що покляли життя
За майбутнє твоє, Батьківщино!

Мелодія та слова цієї пісні, яка звучить так по-сьогоденному, спонукала мене написати до Дня захисників України слово про моїх трьох братів, які у вікопомні часи Другої світової війни пішли захищати рідну землю від окупантів. Це Мислінські Борис, Ігор та Олександр, які народились і виховувались у родині Агафії Білобородової-Мислінської, росіянки за національністю та українки за переконаннями, стражденної жінки-матері, яка, довго не роздумуючи та трагічно переживаючи, відривала від свого серця синів-соколів, благала Всевишнього, щоб вони повернулися додому живими. Пішли один за одним мої брати до лав Української Повстанської Армії і в нерівних, кровопролитних битвах віддали своє життя, аби ми сьогодні не бачили окупанта тут, на Крем'янецьчині.

Старший брат Борис у 23-річному віці загинув у Цуманських лісах біля села Ярославівка в бою з енкаведистами, які кинули численну ватагу карателів для придушення повстанського визвольного руху в зародку. У місці, де знайшов вічний спочинок мій брат, стоїть незвичайний пам'ятник — на стовбурі столітньої сосни вирубаний хрест. Мабуть, це диво спорудив один із його побратимів після повернення зі сталінських таборів смерті. Знайшовши це місце, він передав нам заповіт брата: не забувати героїв України, пам'ятати їх і передавати з покоління в покоління спогад про їхній вікопомний подвиг.

Я передала це, що сама пережила, своїй доньці Неонілі Крем'янчанці, потім внучці Юлії Тарнобір-Янчук і, нарешті, правнуку Богдану Орлу-Янчуку — пам'ятати, якого вони роду, і свято берегти мій заповіт.

Середульший брат Ігор на псевдо "Чорногора" загинув у лісах Шумщини, біля села Малі Загайці, в нерівному бою через зраду. Хтось, пробравшись у повстанський табір і вивідавши все необхідне, доніс окупантам, — і невдовзі раптово накинулись московські хижі круки на воїнів Армії без держави, з неба атакували літаки, спокій у затишному лісі перетворився на справжнє пекло на нашій крем'янецькій землі. Гуло, ревіло, наче настав останній день. Повстанці один за одним падали, в полон не здавалися. Це були твої герої, Україно!

В одному з найгустіших куточків лісу поранений сотенний Ігор Чорногора піднявся із землі і з усіх юначих сил (було йому лише двадцять) кричав: "Хлопці! За мною! Україна або смерть!"

Вийшли з бою троє, в гушавині дочекалися вечора і винесли свого ще живого командира, помістили у Великих Загайцях у криївці, щоб дівчата-повстанки рятували його. А самі чимдуж пішли на хутір Вірля, щоб повідомити матері героя Гафії Мис-

Мої брати Захисникам Вітчизни з давнини і по сьогодні присвячую

Зима 1942 року. Праворуч — Борис Мислінський (у формі), біля нього — Тетяна Ворочук, вчителька с. Кімната, зв'язкова армії УПА, біля неї — її сестра Зіна Ворочук, далі — Оля Хмелюк, підрайонова звязкова УПА. Брати Бориса Мислінського: другий ліворуч — Олександр, третій — Ігор. Решта — учасники визвольних змагань

лінській. Застала ще живим свого синочка, красеня на всю околицю, щирого, мудрого й дуже доброго. Попрошлась з Ігорем, бо в криївці небезпечно було залишатись: так вирішили дівчата-рятувальниці, вони запевнили матусю, що синочок її житиме... Не бачила мертвим жодного з трьох, тому й мені наказувала свято берегти те місце, де народились три воїни УПА — Борис, Ігор та Олександр Мислінські. Я виконую цей священний заповіт берегині-матері нашого народу!

А тим часом у Великих Загайцях прощався зі своїм юним життям хлопець, воїн священної битви за Волю, сотенний Чорногора, який не нажився, не намиливався білим світом, не насіявся, не наорався... Не дочекалася його кохана дівчина Рая Росоловська, сестра Бориса Харчука. А він же, відходячи в останній похід — на Шумські ліси, просив її чекати. Повернеться — і заживуть щасливо...

Чекала все життя і часто розповідала мені про пережите, співала його улюблену пісню "Не питай, чого в мене заплакані очі, чого пізно виходжу я в гай і блукаю я там до півночі, не питай, не питай, не питай!" Своім мецо-сопрано виводила тужливу пісню на слова Івана Огієнка. Разом із коханою мого брата тужила за ним все своє життя.

Я виконала заповіт матері Ігоря Мислінського-Чорногори. Організувала перевезення, хоч це було нелегко. Останки мого брата розкопали на цвинтарі у Великих Загайцях, перевезли й перепоховали

в могилу матері на хуторі Вірля. Я цього не робила б, якби могила його була доглянута в Загайцях. Донедавна там жила Юлія Андріївна Бойчук, яка берегла в пам'яті поховання сотенного й шороку носила на забуту могилку живі квіти. Ніхто з односельців, крім Галини Степанівни Мриги, не підтримував її. А незалежній Україні тоді вже виповнилося двадцять п'ять років!

На жаль, у цьому українському селі, де вирувало повстанське життя, сьогодні панує руський мір. Чому чужинецька церква заволоділа вашими умами та серцями? Об'єднуйтеся навколо рідної церкви, рідної мови, рідної армії, тоді нас ніхто і ніколи в світі не переможе.

Коли на цвинтарі на хуторі Вірля в могилу матері покляли домовину з останками її сина, в небі над велелюдною громадою односельців і просвітян з Крем'янецьчини почали кружляти три соколи. Це була не випадковість. Це душі трьох синів-соколів матері-героїні Агафії подали нам з неба сигнал: "Ніхто не забутий! Ніщо не забуте! Ми там, у небі, стали воїнами Царства Божого! Єднайтесь, пам'ятайте, що ви — українці!"

Третій, наймолодший, син Гафії Мислінської Олександр пішов у повстанці за прикладом своїх старших братів. Йому було лише шістнадцять. Два роки воював, а на вісімнадцятому схопили страшні енкаведистські чорні круки, скрутили руки юнакові, не дали останню кулю послати собі.

На слідстві найближчий сусід Петро, нібито повстанець, але насправді агент енкаведистської розвідки. Він наговорив на Олександра того, чого ніколи не було. Повстанці довідались про зраду і ліквідували його.

А врятував життя Олександр Мислінському побратим Білобородова Антона — нашого дядька — Павло Перець, житель хутора Воронуха. Він на суді в Рівному заперечив брехню Петра К. Пересудили юнака-повстанця на 25 років сибірської каторги. Доживав віку в Комі ССР, в м. Ін-та, по вул. Передшахтній під іншим прізвищем та ім'ям Федір...

Мати-страдниця чекала, що сини повернуться додому, довгими вечорами сиділа на сундучку під теплою грубкою і вишивала їм сорочки. Причількового вікна не завішувала, щоб побачили її синочки, коли вночі прийдуть до рідного дому, постукають — і здійсняться вікопомна мрія усіх страждених матерів — захисників Вітчизни.

Цю мрію доздійснюю я, всім і всюди розповідаю про своїх братів. А на хаті, де вони народились, красується меморіальна дошка.

На цвинтарі хутора Вірля спорудила своїм коштом величний надмогильний пам'ятник — з граніту габро висічено постаць матері України, матері тих синів-воїнів і усіх жінок, які бережуть пам'ять про героїчне минуле і передають його з покоління в покоління. Там символ України — пучок червоної калини, а поруч із могилою красується кущ живої калини, яку я привезла з Шевченкового села та посадила як пам'ять матері та її синів-воїнів УПА.

Упродовж усього свого свідомого життя я веду пошукову діяльність, наслідком якої є велична нагорода, яку я отримала 23 вересня в повстанському таборі Антонівського лісу — Срібний хрест бойової заслуги другої класи за брата Ігоря Мислінського-Чорногори.

Наказ про бойовий подвиг підписав головкомандувач Армії УПА Роман Шухевич.

У роки Другої світової війни всі села Західної України бурлили від повстанського руху. Приклад хутора Вірля, що на околиці села Савчиці: з кожної із вісімнадцяти родин на боротьбу з окупантами різних мастей пішли по одному, по двоє, а то й троє (маю на увазі родини Мислінських і Ворочуків). Тільки з однієї сім'ї дві доньки стали в 1939 році комсомолками і "гордо" несли це звання аж до 70-х років, а з однієї лише родини син зрадив, був людиною з двома обличчями, продав за срібняки Вітчизну, став сексотом, доносив в НКВС і ганебно закінчив свою "діяльність". Решта — це Герої, це воїни УПА, одні загинули в боях, а хтось потрапив до рук червоних фашистів — чи був контужений, чи не встиг останню кулю послати собі, — відбували каторги в сталінських таборах смерті...

Підтвердженням того, що всі села Крем'янецького повіту під час війни клекотіли повстанським рухом, є публікації Галини Дацюк під рубрикою "Жіноча справа" в тижневику "Слово Просвіти".

Господи, благослови Україну та її народ, зціли рани, нанесені війною!

Перший ювілей Музею

Вікторія БЛИК,
працівниця Музею історії Луцького
братства

Десять років тому, після освячення митрополитом Луцьким і Волинським (ПЦУ) Михаїлом, відкрив двері Музей історії Луцького братства. Це єдиний музейний заклад такого типу в Україні. Біля його витоків стояв народний депутат Верховної Ради України І скликання, почесний громадянин Волині, Луцька, письменник, журналіст, член ВУТ ім. Т. Шевченка "Просвіта" Андрій Бондарчук, який 21 рік очолював Луцьке Хрестовоздвиженське братство (донедавна — братство св. ап. Андрія Первозваного). В аварійній частині старовинного двопо-

верхового братського монастиря коштом власним і небайдужих людей він зробив капітальний ремонт, відновлення, надбав експонати і передав державі. Нині цей відділ Волинського краєзнавчого музею відомий як в Україні, так і за її межами.

З нагоди ювілею в музеї відбувся День відкритих дверей, урочиста академія. Привітати фундатора та колектив музею прийшли його шанувальники, члени Братства, представники обласної, міської ради, духовенства, управління культури ОДА. Перший заступник голови обласної ради Юрій Поліщук, заступник голови міської ради Юрій Вербич, канцлер епархіального управління ПЦУ о. Миколай Цап вручили Андрієві Бондарчуку, завідувачі музею Олені Бірюлінній нагороди та квіти.

“Вони любили цю землю, хоча ніколи не освічувались у своїх почуттях”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАЩУК,
історик

«Жіноча справа» Галина Липка: “У чому звинувачують – мені зрозуміло, проте я не була членом ОУН і не мала псевдоніма”

Їм інкримінуватимуть смертельний злочин: “відторгнення радянської України зі складу Радянського Союзу”. Російська та її правонаступниця – радянська – імперії “шили” цю статтю українцям не раз. У позаминулому столітті Олександр Русов, почувши таке звинувачення, іронічно й гірко зауважив: “Ех, панове судді, якби ж у мене була армія, може б, і вдалося”...

1944 року “відторгнення” Кордишева не могло бути, бо Волинь ще не приросла до імперії зла і не прагнула цього. За п’ять років, від вересня 1939-го, нічого доброго ні від нацистської, ні від радянської влади люди не бачили – одні окупанти змінили інших. Останні з особливою жорстокістю почали насаджувати власні порядки і власну мораль, здійснюючи в особі органів НКВС злочини над людською гідністю.

Свої батьківщини кордишівське жіноче підпілля не зраджувало. Її кордони були тут – по обидва береги річки Вілії, на пагорбах, у лузі, полях, по дорогах, що вели до Кременця і Шумська, в урочищах, над Кордишівським ставком, на подвір’ї храму. І за селом, на узвишші, де спочивало в землі їхнє родове коріння... Вони любили цю землю, хоча ніколи не освічувались у своїх почуттях, і це було природно.

Галина Липка – одна з кількох десятків кордишівських дівчат, народжених на початку 1920-х років, яких очікували подібні долі – кохати, народжувати, господарювати. І вже – вчитися! Усі вони ходили до школи і перед радянською окупацією встигли закінчити по кілька класів. Грамотні, відвідували хату-читальню, ставили імпрези, організували шкільні вечори до Шевченкових днів. А в 43-му непомітно стали учасницями організації, головна мета якої була Самостійна Україна. Непомітно, але постійно й багато працювали. Аж поки не почалися арешти, що зруйнували вибудований століттями їхній уклад. І кожна з них, чиясь донька, сестра, кохана, подруга, особистість перетворилася раптом на злочинницю, бандитку, зрадницю, арештантку, яку садисти-слідчі не вважатимуть за людину.

Щоразу, оприявлюючи ту чи іншу жіночу історію, пече біль, що й досі ці дівчата “невидимі”. І невидимими полишили світ, так і не встигнувши без страху розповісти про своє життя. Тож послуговуємося архівними слідчими справами.

1 квітня 1946 р. помічник уповноваженого Шумського РВ НКВС Жуков підписав постанову на арешт Липки Г. Д., 1927 р. н., жительки села Кордишів, українки, яка “зрадила Батьківщину і 1943 р. вступила в станичну ОУН”.

3 квітня 1946 р. згідно з ордером № 1046, виданим Тернопільським облуправлінням НКДБ, Липку Галину, звинувачену за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР, було заарештовано Шумським РВ МДБ. “Беручи до уваги, що Липка Галина, перебуваючи на волі, може ухилитися від слідства і суду”, запобіжним заходом вирішено обрати утримання її під вартою.

10 квітня 1946 р. помічник оперуповноваженого Шумського РВ НКДБ Жуков у присутності оперуповноваженого Шарапова і командира кулеметного взводу Шакірова, провів обшук у господарстві Липки Г. Д. і задокументував, що “на зникнення предметів при обшуку скарг не надходило”. Матір Марію Махтеївну змусили написати гарантійну розписку в тому, що все описане майно: будинок мурований, покритий черепицею; клуню для зберігання зерна, коня (один), корову (одна), вівцю (одна), поросля (одне) вона зобов’язується “зберігати до особливого розпорядження органів МДБ”.

Занкети, яка “заповнюється із слів заарештованої, перевіряється документами і яку передавати самому арештованому забороняється”, – дізнаємося, що сім’я Галини складається з мами Марії Махтеївни, 1908 р. н., і брата Михайла, 1934 р. н., учня початкової школи. *Особистий підпис заарештованої.*

Липка

12 квітня 1946 р. оперуповноважений Шумського РВ МГБ Свириденко в присутності лейтенанта Жукова допитав Липку Галину. “Мене загітувала жителька нашого села Василюк Тетяна, біля 28 р., яка займала посаду станичної ОУН. Навесні 1944 р. вона прийшла до мене і запропонувала вступити в ОУН, на що я дала свою згоду. Вона дала мені псевдо “Квітка” і назвала своє організаційне псевдо – “Лія”. Сказала, що я збиратиму продукти і одяг

для УПА. І з того часу я почала працювати в станиці ОУН. Гарнізон прийшов у село приблизно 15 січня, а 27 березня 1946 р. мене заарештували і доставили в Шумське РВ МДБ.

В організації ОУН під псевдо “Квітка” я збирала з населення Кордишева для УПА вовну, полотно, білизну, хліб, сало, курей, сир, яйця, молоко. Скільки всього збирала, сказати не можу, тому що з 1944 р. минуло багато часу, за один рейд я збрала 10 булок хліба, 2 відра молока, 60 шт. яєць, 5 курок, 12 м полотна, 4 кг вовни, 6 пар білизни”.

Уже в Кременці уповноважений УМДБ Вінницької області майор Дружинін допитав затриману Липку Галину, розпитуючи, чим конкретно вона займалася в період німецької окупації.

Галина розповідала, що працювала в господарстві батька і ніяких зв’язків з окупаційною владою не мала. Що батько Данило Іванович, мобілізований в РККА, загинув. Що нікого з українських націоналістів і учасників УПА вона не знає...

Після слів Дружиніна, що “слідство має у своєму розпорядженні факти про причетність Липки Г. Д. до жіночої ОУН села Кордишів”, Галина розповіла: “Членом ОУН я не являюсь, але мала місце така подія. У жовтні 1944 р., ввечері, до нас у хату зайшли озброєні повстанці і наказали мені зібрати по селу продукти. Я дала згоду, збрала 10 булок хліба і віддала повстанцям в хаті, де тепер сільська рада. Продукти для УПА збирала лише раз, і більше мені ніхто доручень не давав. Учасницею жіночої ОУН я не була і завдань її не виконувала”.

Напередодні. Кордишівська молодь, 1930–31 рр.

Весілля Галини Липки та Леоніда Василюка, 1950-і

(“Ваші покази неправдиві”)...

“Із вояків УПА по селу я знаю лише трьох: Поліщук Петро, Кондратюк Володимир, Швель Петро, – перейшли на нелегальне становище, більше про вояків УПА і членів ОУН мені нічого невідомо”.

24 квітня 1946 року у Кременці справу було прийнято до виробництва за підозрою в причетності Галини до ОУН і слідчий Оробій приступив до розслідування. У той же день Липці Галині (“Квітці”) слідчим Оробієм було вручено постанову про пред’явлення їй звинувачення у злочині, передбаченому статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. За відпрацьованою схемою провели очну ставку Галини з арештованими і ув’язненими в Кременській тюрмі учасниками кордишівської станиці ОУН. Вони підтвердили, що з 1943 р. по листопад 1945 р. разом з Галею збирали продукти для УПА, а в 1945 р.

прийшов гарнізон військ, і збір припинився...

В архівній слідчій справі Липки Г. Д. читаємо, що за “свідченнями обвинуваченої проходять як активні члени ОУН і учасники банди УПА”... і далі йде перелік імен мережі села. І слідчий Оробій постановив: “Беручи до уваги, що місце перебування перерахованих осіб не встановлено, слідчі матеріали на названих осіб із справи виділити і направити в Шумський РВ МДБ для оперативного використання”. Серед названих осіб багатьох вже не було в живих, багато відбували ув’язнення в Сибіру.

Вибивши і оформивши на папері потрібні факти, які підводили справу до винесення вироку, слідство у справі Липки Г. Д. завершили. Лейтенант Оробій, розглянувши слідчу справу, визнав добути дані достатніми для судового засідання.

“Проведеним по справі слідством встановлено, що Липка Г. Д. влітку 1943 р. вступила в ОУН, мала псевдо “Квітка”, відвідувала націоналістичні зібрання, де обговорювались питання про ведення боротьби з Радянською владою і надання допомоги УПА. Як член ОУН Липка збрала і передала 10 буханок хліба, 20 літрів молока, 4 кг масла, сиру 10 кг, 4 кг вовни, 6 пар білизни і 12 м полотна.

На підставі викладеного Липку Галину звинувачили в злочинах, передбачених статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР, і слідчу справу № 3343 направили військовому прокуророві ВМВС по Тернопільській області для передачі суду ВТ.

19 травня 1946 р. на підготовчому засіданні ВТ військ МДБ Тернопільської області доповідач Ліхтенштейн доповів справу і запропонував обвинувачувальний висновок затвердити, передати суду Липку Г. Д. за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. “Я, що нижче розписалась, Липка Г. Д.,

29 травня 1946 р. ознайомлена з обвинувачувальним висновком”.

30 травня 1946 р. ВТ ВМДБ Тернопільської обл. на закритому судовому засіданні без участі обвинувачення і захисту, розглянув справу в обвинуваченні Липки Г. Д. за ст. ст. 54-І“а” і 54-ІІ КК УРСР, доставивши підсудну в залу суду під конвоєм.

Головуючий оголосив обвинувачувальний висновок і роз’яснив підсудній суть звинувачення. “В чому мене звинувачують — мені зрозуміло, винною я себе визнаю, проте я не була членом ОУН і не мала псевдоніма. Попередні свідчення не підтверджую, бо так зовсім не було”. В останньому слові Галина сказала: “Судить на свій розсуд”.

30 травня 1946 р. ВТ в закритому судовому засіданні визнав Липку Г. Д. винною в скоєнні злочинів (...) і присудив позбавити її волі з відбуванням у ВТТ терміном на 7 років без поразки в політичних правах, зважаючи на неповноліття.

Очевидно, мама Марія Махтеївна писала листи про помилування. “9-го березня 1948 р. слідчий слідчого відділу УМДБ по Тернопільській області Смірнов, розглянувши архівно-слідчу справу № 5027 і матеріали Львівської трудової колонії № 1 МВС про дострокове звільнення Липки Г. Д., 1929 р. н., жительки с. Кордишів, українки, засудженої 1946 р. за ст. ст. 20-54-І “а” УРСР до 7 років ВТТ, знайшов, що на попередньому слідстві Липка винною себе визнала повністю, проте в суді ВТ від свідчень про приналежність до ОУН відмовилась. Однак свідченнями заарештованих вона викривалась в тому, що, як учасниця ОУН до листопада 1945 р. збирала продукти для бандитів УПА, брала участь в оунівських зібраннях. Враховуючи, що Липка скоїла злочин проти Радянської Держави, вважаю би застосування амністії до засудженої Липки передчасним і недоцільним”.

І Галині довелося повністю відбутися покарання — 7 років ув’язнення.

1954 року уже після її звільнення (1953 р.) Генеральний прокурор СРСР опротестував вирок Військового Трибуналу у відношенні Липки Г. Д. І почалася епопея листування!

19.05.1954 р. Верховний Суд СРСР, розглянувши протест Генерального прокурора СРСР на вирок ВТ від 30.05.1946 р. по справі Липки Г. Д., засудженої до позбавлення волі у ВТТ терміном на 7 років, встановив, що “Липка згідно з вироком визнана винною в тому, що влітку 1943 р. за завданням ватажків банди ОУН збирала для банди УПА продукти і речі. У протесті Прокурора не заперечується винність Липки в скоєнні вказаних дій, проте вказується що суд, зовсім безпідставно і

безмотивовано визнав її винною за ст. 54-ІІ КК УРСР, що є невірним, і це обвинувачення підлягає виключенню із вироку. Враховуючи, що пособницька діяльність Липки була незначною, скоєна під впливом бандитів у віці 14 з половиною років Генеральний прокурор СРСР вважає за можливе знизити міру покарання до 5 років позбавлення волі в ВТТ і в зв’язку з Указом “Про амністію” рахувати її несудимою, про що і просить в протесті Військову Колегію”.

Військова Колегія постановила вирок ВТ по справі Липки Г. Д. змінити і виключити з вироку обвинувачення за ст. 54-ІІ КК УРСР за відсутністю складу злочину. Міру покарання знизити до

покарання, щоб оголосити їй під розписку. Розписку терміново вислати у ВТ Прикарпатського ВО, в копіях повідомити Військову Колегію і Головну Військову прокуратуру. Якщо Липка Г. Д. вже звільнена, то прошу терміново повідомити, куди вона виїхала”.

09.07.54 р. Галина написала: “Велике спасибі за турботу. Я перебуваю вдома, біля мами. Липка Г. Д. пише особисто своєю рукою. Ще раз дякую”.

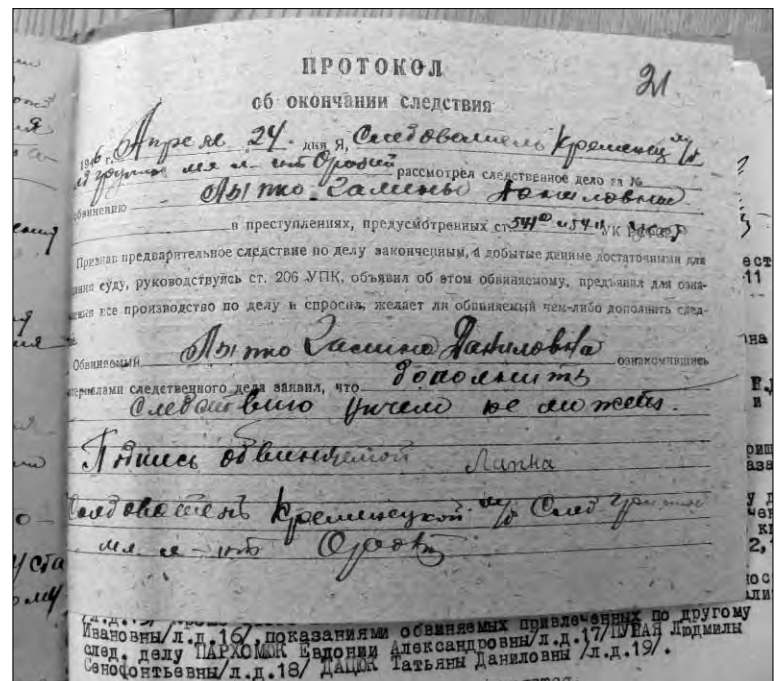
Але начальник спецвідділу АМВС УРСР не вгавав. “26.07.1954 р. м Київ. Прошу терміново повернути у ВТ Прикарпатського ВО копію визначення ВК про зниження терміну покарання до 5 р. ув’язненій Липці Г. Д. з визначенням Липка Г. Д. досі не ознайомлена. З відповіддю прошу не затримувати. Полковник юстиції М. Іванович”.

02.07.1954 р. Москва, ВК Верховного Суду СРСР, Львів, ВТ Прикарпатського ВО, Київ, начальнику І спецвідділу МВС УРСР. Повідомляємо, що визначення ВК “Про звільнення із-під варти Липки Г. Д.” нами отримано 05.07.1954 р., але не оголошено, так як Липка звільнена 3 квітня 1953 р. по відбутті терміну покарання і відбула на проживання у Вознесенський р-н Миколаївської області”.

Начальник спецвідділу управління Озерного табору МВС СРСР підполковник Цивілев.

17.08.1954 р., начальнику управління підрозділу п/с, Закарськ Іркутської обл., копія Львів, ВТ Прикарпатського ВО. “Згідно з запитом № ВТ-3171 від 24.VII.1954 р. просимо терміново повернути копію визначення ВК у відношенні до Липки Г. Д., яка направлена вам для виконання”. Зам. начальника відділу МВС УРСР Соколов.

19.09.1954 р., Голові ВТ Прикарпатського ВТ, м. Львів. “Повертаємо копію визначення ВК згідно з вашим запитом. Водночас просимо, коли ми не потребуємо, визначення повернути на нашу адресу, так як нами зроблено запит за місцем відбування Липки Г. Д. після звільнення —

Протокол про закінчення слідства

Шумський РВМ МВС Тернопільської області — про об’явлення Липці Г. Д. про зняття з неї судимості і відповідні зміни в її облікових документах, — звільнена 03.04.1953 р., відбувши покарання. Заст. начальника ІІ відділу Озерного табору МВС СРСР, підполковник Піскунов.

23.09.1954 р., начальнику Вознесенського РВМ Миколаївської обл. “Прошу викликати в райвідділ гр-ку Липку Г. Д., і оголосити їй, що визначенням Військової

№ 1586/46-Т від 23.09.54 р. без виконання. Липка Г. Д. 1929 р. н, згідно з обліком паспортного столу значиться, що відбула в с. Кордишів Тернопільської обл. 22 травня 1953 р. Начальник Вознесенського РВМ МВС майор Богданов.

18.12.54 р., начальнику Шумського РВМ МВС Прошу Вас перевірити, чи прибула на проживання в Шумський р-н Липка Г. Д., жителька с. Кордишів, якщо прибула, прошу викликати її в

райвідділ міліції і оголосити під розписку наступне: “Визначенням Військової Колегії від 19.05.1954 р. вирок по її справі змінений: виключена ст. 54-ІІ КК і міра покарання знижена до 5 років позбавлення волі в ВТТ. В силу Указу “Про амністію” вважати Липку Г. Д., яка не має судимості”. Після оголошення під розписку змісту даного відношення, прошу відношення і розписку повернути ВТ. Полковник юстиції М. Іванович.

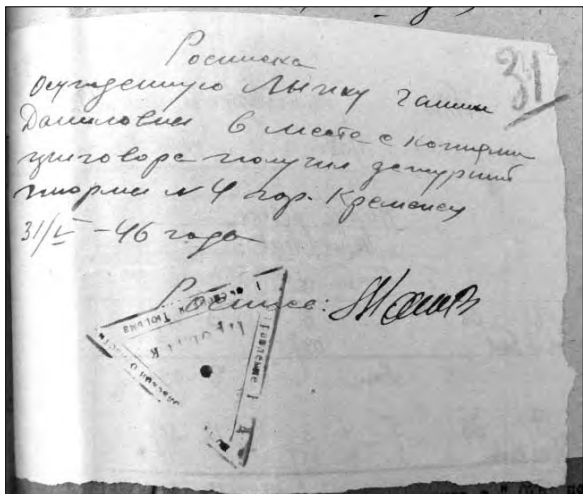
26.01.1955 р. Шумський РВМ МВС Тернопільської обл., полковнику юстиції М. Івановичу. Повертаю розписку з вчиненим підписом Липка Г. Д., котра ознайомлена із змістом листа. Начальник Шумського РВМ МВС Колокольніков.

“Розписка. Я, що нижче розписалась, Липка Г. Д., 1929 р. н., даю дану розписку в тому, що визначенням Військової Колегії Верховного суду СРСР від 19 травня 1954 р. з вироку виключена ст. 54-ІІ КК і знижена міра покарання до 5 р. ВТТ. В силу ст. 6 Указу від 27.03.53 р. “Про амністію” вважати Липку, яка не має судимості. 22 січня 1955 р. Підпис засудженої: Липка.

Проживала Галина Липка в Кордишеві, вийшла заміж, народила двох синів. Була надзвичайно щедрою людиною. Реабілітована 4 лютого 1992 року.

У публікації використані матеріали архівно-кримінальної справи:

Архів УСБУ в Тернопільській області. — Ф. 7(Р). — Спр. 8497-П. — 56 арк.

Розписка про отримання... засудженої

5 р. позбавлення волі в ВТТ. Відповідно до Указу “Про амністію” вважати Липку Г. Д., як таку, що не має судимості. В іншій частині вирок залишити без змін”.

31.05.1954 р. Військова Колегія направляє голові ВТ Прикарпатського ВО для виконання визначення ВК у відношенні Липки Г. Д. для ознайомлення. Той пересилає документ у Кордишів матері — Липці М. М. “Вирок по справі вашої дочки Галини змінений — міра покарання знижена до 5 років позбавлення волі... Прошу повідомити, чи повернулася Липка Г. Д. додому із ув’язнення, а якщо не повернулася і листується з вами, то повідомте її адресу. Підполковник юстиції Папіташвілі.

Листування триває. “Таємно, нач. спецвідділу УВТЛК УРСР, 9.06.1954 р. “Направляємо копію визначення ВК про зниження терміну покарання до 5 р. засудженій Липці Г. Д., просимо направити за місцем відбування

Матері і вдови... Крайня праворуч (стоїть) мама Галини Липки Марія

“Для України й кожного українця важливим є українське слово, українська книга, прекрасна українська мова”.

Словом об'єднані

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ, голова Хмельницького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заступник голови оргкомітету фестивалю “Слово єдне!”

Вже в'їзте у Хмельницькому проводиться літературний фестиваль “Слово єдне!” Торік його проведення унеможливив карантин, але тепер літератори залюбки гуртуються на численних заходах — зустрічаються з читачами та гостями міста, в тому числі письменниками.

Фестиваль традиційно відбувається в рамках Дня міста Хмельницького. Ініційований у 2015 році обласним товариством “Просвіта” і підтриманий централізованою бібліотечною системою, “Слово єдне!” проходить під егідою управління культури і туризму Хмельницької міської ради, за активної участі творчих спілок, насамперед обласної та міської організації НСПУ і бібліотечних працівників Хмельницької територіальної громади. Мета фестивалю — сприяти популяризації міста Хмельницького, посилювати вплив авторського українського мистецтва на естетичне виховання дітей та молоді.

Під час фестивалю проходили зустрічі авторів та творчих колективів з хмельничанами та гостями міста, майстер-класи для молодих літераторів і журналістів, “літературно-мистецький вулик” бардів та любителів короткого вірша, презентація колективних видань — альманахів “Медобори”, № 17, та “Південний Буг”, №№ 7-8. Загалом у фестивалевих подіях взяли участь понад сто літераторів та понад півтори тисячі поціновувачів художнього слова. Найбільше заходів проведено

в Центральній публічній бібліотеці та філіях Хмельницької міської централізованої бібліотечної системи (директорка — Тамара Козицька). Хмельничани зустрічалися з авторами, книги яких було видано у 2020 році відповідно до Програми підтримки книговидання місцевих авторів та популяризації української книги у Хмельницькому на 2018–2020 роки “Читай українською”. У БібліоХабі Центральної публічної бібліотеки відбувся кластер літературних новинок — одна з масштабних подій цьогорічного літературного фестивалю “Слово єдне!”. Зокрема, перед присутніми виступили Альона Радецька — критичка-початківка, гуморист Степан Шкапій і поетеса Наталя Мазур. Вони розповіли про свою творчість. У Наталі Мазур, наприклад, успішно є не лише поетична стежка, а й книги

для дітей: її “Забавлянки” названі найкращою книгою для дітей у 2020 році, а “Казки самшитової алеї” перемогли торік на львівській “Коронації слова” і здобули перше місце на міжнародному конкурсі казки в Німеччині.

Хвилюючим, на думку учасників, видався літературний полілог “Пам'яті знах”, що проходив у Хмельницькій бібліотеці-філії № 8. Друзі поділилися теплими спогадами про чудових літераторів — Марію Будзінську, Володимира Дмитрика, Петра Карася, Миколу Клеца, Миколу Кульбовського, Миколу Мачківського, Івана Михайловського, Володимира Шевченка, Олександра Шелепала та Івана Іова. До речі, бібліотеці-філії № 8 на Озерній, в якій відбувався полілог, нещодавно присвоєно ім'я Івана Іова. Завідувачка книгозбірні Людмила Дуда сказала,

що їхній заклад давно прагнув, аби це сталося. Іван Павлович, блискучий дослідник і майстер слова, жив неподалік, про його життя і творчість в бібліотеці розповідає обширний стенд. Дружина Івана Іова Валентина Юліанівна, присутня на заході, була зворушена щирими відгуками і світлою пам'яттю про чоловіка.

Незабутнє враження справив також “Фестиваль на колесах”: група хмельницьких поетів разом з бібліотечними працівниками відвідала села Іванківці, Мацьківці, наступного дня — Масівці та Копистин. Ці населені пункти віднедавна входять до Хмельницької територіальної громади, і, як виявилось, місцеві школярі та їхні наставники — небайдужі до літератури, тож радо зустрічали культурний “десант”, уважно слухали поетів, які завітали в гості, — Віталія Михалевського, Ми-

колу Лук'янюка, Людмилу Рудковську, Степана Шкапія. Під час “Літературного сніданку” учні декламували власні вірші.

На зустріч у Масівцях разом із учнями прийшли староста сіл Масівці, Богданівці і Березова Микола Діденко та директор місцевої гімназії Володимир Топольницький. Працівники сільських бібліотек — Тетяна Гаврилюк, Ванда Цебень, Катерина Шатунська, Світлана Бойко, Світлана Павельчук, Вікторія Шумик та інші активно долучилися до організації зустрічей з письменниками. І це не дивно, адже сільські книгозбірні залишаються справжніми вогниками культури. Наприклад, в Масівцях, де трохи більше ніж 900 жителів, у бібліотеці (завідувачка К. А. Шатунська) понад 600 читачів! Приваблюють вміло підібрані виставки: “Відкрий своє серце для книги”, “Хмельниччина літературна”, “В гостях у казки” тощо. Бібліотекарі громади тішаться великою кількістю нових надходжень, які з'явилися останнім роком.

Цьогоріч фестиваль згуртував літераторів-початківців та знах авторів з Хмельниччини і інших куточків України. Серед них — Ольга Саліпа, Юрій Даценко (Хмельницький), Ірина Мацко (Тернопіль), Тетяна Шептицька, Сергій Пантюк, Тамара та Сергій Куліда (Київ), Ігор та Стася Клуфаси, Анастасія Нікуліна, Олег Бакулін (Львів). Приємно, що активними учасниками фестивалевих заходів стали школярі та студенти. Особливо відзначилися літератори та театралі з поетичного клубу “Роса” та студентського літературного театру “Глорія” Хмельницького національного університету (керів-

ниця — старша викладачка кафедри української філології Таїсія Коваль), які п'ятий рік дивують усіх власними творами, емоційним, сучасним прочитанням Тараса Шевченка та виконанням гімну фестивалю “Вперед, українці!”.

У заключний день фестивалю заходи проводилися у сквері біля пам'ятника Тарасу Шевченку. У святковій програмі: виставка книг подільських авторів “Барви подільського слова”, виступи спеціальних гостей фестивалю, автограф-сесії, книжковий ярмарок, книжкові виставки-розкладки історико-краєзнавчої та художньої літератури місцевих авторів і гостей міста, презентація книговидавців міста Хмельницького. Також урочисто було вручено квитки новоприйнятим членам НСПУ Ользі Саліпі та Людмилі Рудковській.

Хмельницький — місто, в якому підтримується прагнення людини до високого слова та знання своєї історії. Свідчення цьому — матеріальна підтримка та участь у фестивалі міського голови Олександра Симчишина, заступника міського голови Михайла Кривака, начальника управління культури і туризму Артема Ромасюкова та багатьох працівників сфери культури міста Хмельницького. У місті продовжує діяти Програма підтримки книговидання місцевих авторів та популяризації української книги у Хмельницькому на 2021–2025 роки “Щодня читай українською” із щорічним фінансуванням у 400 тис. грн.

Фестиваль ще раз визначив і підтвердив, наскільки важливою для України й кожного українця є українське слово, українська книга, прекрасна українська мова.

У Полтавському педагогічному університеті вшанували пам'ять Симона Петлюри

Викладачі кафедри історії України — доценти Олексій Гура, Лариса Шаповал та професорка Людмила Бабенко — провели спільно зі студентами спеціальності “Історія та археологія” факультету історії та географії меморіальний захід з ушанування пам'яті політичного і громадського діяча, голови Директорії, Головного отамана війська Української Народної Республіки Симона Петлюри. Просвітницький захід відбувся біля будівлі колишньої Полтавської духовної семінарії (нині один з навчальних корпусів аграрного університету), у якій навчався Симон Петлюра. На стіні будівлі встановлена меморіальна дошка видатному полтавцю, до якої студенти поклали квіти.

Професорка Людмила Бабенко розповіла студентам про полтавський період життя Симона Петлюри, становлення його українкоцентричних патріотичних поглядів. Також увагу студентів привернули до історії родини діяча, члени якої стали жертвами комуністичних репресій. Вперше з'ясував долю членів цієї багатостраждальної родини академік Володимир Пашенко у монографії “Родинне коріння Петлюр умертвлене”.

Згадали й знакову постать племінника Симона Петлюри — патріарха УАПЦ Мстислава, який двічі відвідав Полтаву на початку 1990-х рр. Людмила Бабенко у формі діалогу зі студентами нагадала про основні віхи Української революції 1917–1921 рр., сторіччя відзначення якої минає цьогоріч. До відкритого заходу долучився історик, випускник історичного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка, регіональний представник Українського інституту наці-

ональної пам'яті в Полтавській області, заступник голови крайової “Просвіти” Олег Пустовгар.

Він розповів студентській молоді про меморіалізацію пам'яті Симона Петлюри у Полтаві, три-

валу просвітницьку роботу громадських та державних інституцій з деміфологізації його імені. Олег Пустовгар наголосив на важливій ролі для молоді медіаграмотності, вміння відрізняти фейкову інформацію від правдивих фактів. Також відзначив великий внесок викладачів кафедри історії України ПНПУ імені В. Г. Короленка у створення низки телевізійних програм на полтавських телевізійних каналах про Симона Петлюру та інших діячів національно-визвольного руху, зокрема й телепроєкту “Поборники незалежності. Полтавщина”.

Студенти жваво обговорювали питання щодо спорудження в Полтаві пам'ятника Симоні Петлюрі, ім'я якого стало символом боротьби за українську державність.

За матеріалами офіційного сайту ПНПУ Світлина: прес-служба ПНПУ

Михайлина БОДНАР,
організаторка, сценаристка
і ведуча заходу

Осінній ярмарок дзвенів піснями

Наші країни прийшли в Івано-Франківський обласний народний дім “Просвіта” на осінній просвітянський пісенний ярмарок. Тут свою домашню продукцію представив клуб “Сільський господар” з Ямниці, який діє вже 15 років і отримав подяку від голови територіальної громади Романа Крутого. За його сприяння десять осіб приїхали на ярмарок. Керує клубом Антон Іваночко — дуже поважний чоловік, якому вже під 90. Він також голова Ради пайовиків в селі, займається і громадською діяльністю. Ініціював встановлення пам’ятних дошок на місцевій церкві парохом, які 30 років тут працювали, заклали культурне життя і “Просвіту” — Юстину Гірнику та Ярослава Нижникевича. Сам Антон Васильович має чудовий голос і подарував присутнім пісню “Чом, чом, земле моя”.

Анну Василівну Кузнецову, директорку Будинку культури села Микитинці, знають як велику ентузіастку своєї справи. З її ініціативи на пісенний ярмарок прибули народний аматорський ансамбль “Відроджена пісня” та тріо “Гроно калини”. Останнє вже більш відоме, бо часто бере участь у просвітянських заходах. І в день величного свята Матері Божої, коли проходив ярмарок, звучав їх чудовий голос, ніби з небес, пісні “Царице небесная” та “Там, де Ятрань круто в’ється”.

Цілу галерею вишиваних речей із новітніми елементами показала просвітянка з Олешівка Тлумацького району Наталія Білецька, яка прийшла разом із головою місцевого осередку Наталією Катерлин і найкращою головою районної “Просвіти” обласної ради Наталією Чаплинською, Оксана Когут, Оксана Тебешевська, Олександр Левицький. На-

татія Чаплинська подякувала присутнім за їхню духовність, що завжди підтримувала українців.

Жартівливою піснею “Ой там, на точку, на базарі” співачка ОНД “Просвіта” застерігала неслухняних до жінок чоловіків в залі, щоб з ними такого не трапилося... “Дощик накрапає, буде чим журитись, не хоче мій милий на мені женитись...” — таку пісню “грязоту” мають учасниці народного фольклорно-етнографічного гурту обласної організації “Жіноча громада” “Пшеничне перевесло”. Чоловічий склад “на біс” виконав пісню “А де бувало таке, що кум до куми залицявся”. Повністю склад цього колективу театралізовано проспівав і показав пісню “На городі буркун”. Є й серед наших чоловіків і гарні, і статечні, і кремезні, які вміють любити наших жінок і приділяти їм

увагу. Про таких заслужена артистка Україна Світлана Суховій заспівала у пісні “Ой ти гарний Семене” та “Намалой мені ніч”.

Жіночий вокальний ансамбль “Квіти ромену” ОНД “Просвіта” нещодавно своїм співом прикрасив свято села у Черемхові Коломийського району та брав участь у міжнародному фестивалі імені Квітки Цісик у рідному селі її батьків Ліски цього ж району. На осінньому пісенному ярмарку вони виконали дві пісні — “Гуси-лебеді” і “Довга руса коса”. У складі ансамблю — завідувачка кадрів “Укрзалізниці” Івано-Франківського відділення Людмила Вербова. Сама пише тексти й музику і співає. Присутнім подарувала пісню “Вербя рясна”. А Людмила Булієнко задає тон у колективі і володіє чудовим діапазоном голосу. Пісня “Коханий” у її виконан-

ні припала глядачам до душі. При ОНД “Просвіта” діє і жіночий ансамбль “Вишиванка”. У його репертуарі — українські народні пісні, авторські і, зокрема, жартівливі. На ярмарок привезли їх в’язанку: “Мала баба курку”, “Ой слабая, слабая”, “Кум-кума”...

Поетичні рядки просвітянки, викладачки Івано-Франківської музичної школи № 1 ім. М. Лисенка, праправнучки Івана Франка Олесі Франко теж проростають у пісню. Вони, наче струни, бринять глибокою мелодією. Твори Олесі виконували її вихованці та вихованці студії “Вокал хау студіо” (керівник Денис Білієнко). Від них перебрав естафету учень музичної школи Богдан Римарук із піснею “Українські козаки” (викладачка, кандидат мистецтвознавства Зорина Валіхновська).

Просвітянка, поетеса з Коломиї Катерина Бойчук прочитала своє віршоване привітання учасникам ярмарку. На її слова вихованці Клубу обдарованих дітей обласної “Просвіти” презентували дві пісні: “Линь же, моя пісне” та “Вишиванка”, які виконали Анастасія Шалайко та Ангеліна Ковальчук. Загалом від клубу виступили дитячий вокальний ансамбль “Просвітяночки”, виконавці Андрій Голинський, Христина і Ксенія Слободяни, Олександр Осипенко та Єва Панченко, яких підготувала керівниця Руслана Денега.

На ярмарок ідуть люди, різні за професією і покликанням, молоді і старші.

Не пропускає його і отець Орест Путько, заступник голови Івано-Франківської міської “Просвіти”. Плекає в людей Боже слово, має чудовий тенор, любить співати. На ярмарку подарував музичний сувенір “Як зустрілись навесні”.

У Яремчі гриби й вина пропонує підприємця Марічка Івасишин, а ще гарно співає і часто бере участь у просвітянських заходах. Тут вона заспівала “Ти мій любий, довгожданий”. Стародавніми українськими народними піснями дивували присутніх учасниці хору “Берегиня” Союзу Українок. Хоч літа вже посріблили їхнє волосся, все-таки душа співає, українська мова бринить і дарує людям радість.

Щоб у кожній оселі був хліб і до хліба, здоров’я додавалося і щоб дзвеніла українська пісня — співала просвітянська співачка Руслана Денега та її учні, які виконали разом із залом духовний гімн “Боже великий, єдиний”.

Присутні мали змогу спробувати дари цього осіннього, поласували різними смаколикками і роздивилися виставку старожитностей.

Історична експедиція Олександра Кошиця: 1000 українських пісень Кубані

Ігор ШЕЙКІН

Пам’ятна дошка Олександру Кошицю — продовження великого громадського проекту “Українська історія в камені”, ініційованого громадськими спілками “Народний музей України”, “Музичний батальйон” тощо.

Торік у рамках ініціативи встановили пам’ятник полководцю Петру Болбочану, цього року — пам’ятник політику та дипломату Василю Вишиваному (Вільям фон Габсбургу) (спільно з ГО “Всесвітній день вишиванки”), а також пам’ятник митрополиту Тимофійу Шербашькому та пам’ятну дошку Олександру Кониському.

Для широкої спільноти Олександр Кошиць відомий насамперед як керівник Української республіканської капели УНР, яка вперше триумфально презентувала закордоном у світовому турне “Щедрика” в обробці Миколи Леонтовича. Саме завдяки цим виступам “Щедрик” настільки запам’ятався іноземцям, що став улюбленою різдвяною піснею мільйонів по всьому світу.

Втім, творчий доробок Олександра Кошиця значно ширший. Так, окремої уваги заслуговують кубанські експедиції етнографа.

Узимку 1903 року етнограф отримав доленосного листа від Миколи Лисенка про те, що уряд Кубанського Козацького війська звернувся до нього в справі запи-

У Києві на Андріївському узвозі патріотична громадськість столиці планує встановити пам’ятну дошку Олександру Кошицю — видатному диригенту, фольклористу, композитору, етнографу, творцю та керівнику легендарної Української республіканської капели УНР. Ідея встановлення дошки витає в повітрі кілька десятків років, проте саме тепер громадськості вдалося консолідувати зусилля.

сування пісень козаків. Кошиць із великим ентузіазмом пристав до цієї чудової справи, домовившись викладати у Тифлісі впродовж навчального року, а літо присвятити розвідці козацьких пісень на Кубані. Не чекаючи бюрократичних рішень, пов’язаних із фінансуванням, він власним коштом розпочав експедицію. “Треба сказати, що з боку обставин, в яких буде провадитись музикальна робота, ніхто не міг дати мені яких-небудь вказівок. Прийшлося їхати навмання, і я вирішив починати просто з першої, ближчої до Катеринодара станиці, а далі йти за вказівками самих козаків”, — згадував Кошиць.

Діставшись станиці, Олександр Кошиць першочергово дізнався про її музичальність у вчителя чи панотця: про улюблені там пісні та про тих, хто найкраще співає. Далі зустрічався зі станичним отаманом і, завдяки “високому листу про сприяння”, організував гостинну бесіду з старішими. Коли розмова заходила про ціль експедиції, Кошиць пояснював гостям значення пісні взагалі, а старокозацької, української зокрема, та давав невелику

(й непомітну) історичну лекцію про Україну, Запоріжжя й козацтво. Іноді можна було чути такі репліки: “Ми теж запорожці, й діди наші були запорожцями”. У своїй уяві вони цілком відрізняли Кубань від Росії. Для них вона була абсолютно чужим світом.

“Записування я вів так: за перші два-три вірші у мене цілком витворювалась на папері мелодія з її зворотами. На дальших віршах я схоплював підголоски (чиста імпровізація, яку співак сам не зможе повторити). Іноді було так ладно йде пісня, що повторюємо її разів зо два з однаковою охотою. Текст я записував потім, наспівуючи сам мелодію під активним доглядом моїх співаків. Далі в перерві йшли розмови, нова пісня. І так цілісний день. Іноді настрої загальний утворювався такий, що вже розходячись вночі чи під ранок, козаки ще самі співали на вулиці. А іноді траплялося навіть танці бачити. Записував я чумашку пісню: “Я в дорозі чумакую, та все гроші готую!”, а старенький Кучер, як схопитися з-за столу, як вдарить гопака, аж курява пішла по хаті — і дрібушкою, і в гопцаси, і навприсядки, і руками по халя-

вам! Просто сам чорт літає по хаті! А усі ще й жару додають і голосом, і ногами, й руками! Такого гопака трудно побачити й серед молоді, а Кучеру було тоді під 70 років!” — згадував етнограф у своїй книзі спогадів.

Олександр Кошиць, людина з академічною освітою, яка володіла майстерним керуванням сучасного хору, — схилився перед надзвичайною співучістю кубанських козаків. Він відчував усю природність української музичальності і всотував їхню старовинну хорovu традицію: “Які чудові, вправні хорові співаки (не кажу вже про знамениті голоси), які музикальні! Треба було послушати отой контрапункт, який вони утворювали під час співу вільно, спокійно, як річ не тільки самозрозумілу, але й цілком природну. Треба було чути ту вражаючу поліфонію (багатоголосість), та поверх усієї маси отой неперервний, що ніколи два рази не повторюється, узор підголоска, неймовірно високого і легкого тенора”.

За три літа Кошиць зібрав понад 1000 пісень, 500 з яких він не лише відредагував та обробив для хору, а й підготував до друку і вже

в готовому вигляді передав урядові Кубанського Війська. Зібраного матеріалу вистачило б ще на кілька збірників, але керівні отамани змінювалися, і їхні рішення та діювали теж. Справа потроху загальмувала і зрештою припинилася. Проте не скінчилася місія Олександра Антоновича: “Доля дала мені найбільше щастя — балакати наче в якомусь містичному тумані з самою історією, чути, як б’ється серце всієї нації, сама моя батьківщина шепотіла мені на вухо усі свої жалі, свої образи, свої скарги, свої сподівання. За це я дякую моїй долі! Це просвітлило мій розум, дало національну силу моїй душі, національно ушляхетнило моє серце й навкі спрямувало мою життєву працю. Пісня стала нарешті єдиним, чому я служу і вклоняюсь, як моїй святині”.

Олександр Пономарів – мовознавець лицарського гарту

Ірина ФАРІОН,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Національного університету “Львівська
політехніка”

*Я наголошую: для того, щоб по всій Україні
відродити українську мову,
нам треба агресивно її захищати.*

*Не боюся цього слова, бо з нас її вибивали
століттями агресивно.*

Олександр Пономарів

Життя-горіння людини (17.10.1935 – 14.10.2020), яка, навчаючись на російській філології Київського університету ім. Т. Шевченка (закінчив 1961 р.), стала класиком культури української мови; людини, яка, народившись в українському Таганрозі (тепер РФ), стала свідком його змосковщення, але не змосковшилася сама; людини, яка є корінням і кронами сучасної української літературної мови: “*Моє рідне місто і всі навколишні села – це етнічна українська територія, яка була заселена вихідцями з південної Чернігівщини та Полтавщини, там навіть говірка була полтавська. Моя бабуся народилася на Чернігівщині, а потім дівчиною приїхала в село Носівка під Таганрогом... І Таганріг (це місто я називаю саме так, а не на російській киталт), і Шахти (місто в теперішній Ростовській області) були у складі України. А 1924 року їх передали Росії. До 1933-го там діяли українські школи. В українській школі навчалися мої старші двоюрідні брати. А коли я народився, вже української школи не було. Тож навчався в російській. Але вдома завжди розмовляли українською, на перервах – теж. Тільки на уроках відповідали російською. І всі звичаї, всі пісні в нас були українські*” (3).

Працював у відділі загального та слов'янського мовознавства Інституту мовознавства ім. О. Потебні АН України (1961–1976 рр.), звідки звільнений через переслідування і тиск колоніальних органів окупаційної влади. На щастя, встиг 1975 року захистити кандидатську дисертацію “*Лексика грецького походження в українській мові*”.

Від лютого 1979 року – старший викладач, доцент, доктор філології, професор кафедри мови та стилістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка (завідувач кафедри, 1988–2001 рр.). Докторська дисертація “*Проблеми нормативності української мови в засобах масової інформації*” (1991 р.). Член Спільки журналістів України, Спільки письменників України, член редколегій журналу “Дивослово” й газети “Слово Просвіти”. Академік АН ВШ України, заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Заслужений журналіст України, лавреат премії ім. І. Франка в галузі інформаційної діяльності (2002 р.) та премії Б. Грінченка. Нагороджений орденом “За заслуги III ст.” (2008 р.), орденом “Св. Рівноапостольного князя Володимира Великого III ст. УПЦ КП” (2005 р.) та ін. Така стисла хронологія подвижницької праці з оживлення душі України – української мови.

Винятковість постаті **Олександра Даниловича Пономарева** в його рідкісній тригранній цілісності: націоналістичний світогляд в час панічного страху перед цією ідеологією у значній частині нашого суспільства, глибинний філологічний професіоналізм у час масової псевдофахової плиткості, сила характеру в час торжества пристосуванства, роздвоєння, лицемірства, угодовства – і сатанинського релятивізму. Він, як казав І. Франко, “*цілий чоловік*”, не захитаний вітрами політичної доцільності,

контroversійністю проблеми чи улюбленими тезами нашої інтелігенції та й усього люду “*це не на часі*” і “*не треба так різко*”.

Саме ця триграневість **Націоналіста, Фахівця, Людини** творила і творить з нього незаперечний авторитет в інтелектуально-культурному просторі України. Там, де, за спостереженням І. Огієнка, збираються два філологи з трьома експертно-філологічними думками (себто такий собі ментальний індивідуалістичний анархізм), – думка **Олександра Пономарева** мала чар аксіоматичного впливу на притомну й мислячу частину українського суспільства. Це була та мармурова колона в пострадянському мовознавстві, з якої поставала очищена від совєцького намулу українська мова як внутрішня система і основа творення незалежної Держави (зокрема на блізі BBC News).

Його праця “*Культура слова: Мовностилістичні поради*” (1999 р.) відразу вийшла за межі філологічних приписів і стала новою ідеологією розвитку мови як держави і держави як мови, бо це не лише мовна прескрипція, а деколонізація свідомості і творення самостійної національної Української Держави: “*...в Україні питання культури української мови стояло і стоїть принципово інакше, ніж у національно “благородних” суспільствах, бо його драматичним тлом є багатостраждальна історія нашої мови взагалі, століття прямих заборони і переслідувань або більш-менш прихованого підступного витіснення її з публічного вжитку, величезний мартиролог людей, які за неї обставали і за це постраждали*” (2, с. 3).

Цей мартиролог, про який згадує І. Дзюба в передмові до візиткової праці О. Пономарева, особливо кривавий сьогодні, в час агресивної фази московсько-української національно-визвольної війни, яка має саме мовне підґрунтя: не було б тут російської мови як наслідку історичної окупації України Московією – не було б сьогодні війни, бо Путін не мав би кого захищати. Він каже про це сам, якщо комусь ще замало логічної аналітики й розуміння основної націєвірної й державотвірної функції мови: “*Наголошу, що ми були змушені захищати російськомовне населення на Донбасі, змушені були відреагувати на пранення людей, що живуть в Криму, повернутися до складу РФ*” (Путін, 12 жовтня 2016) (6).

Олександр Пономарів був і є на чолі тої нечисленної філологічно-інтелектуальної спільноти з безапеляційно чіткими й вичерпними характеристиками поточної суспільно-політичної хвилі, підложжям якої завжди була і є мова та ставлення до неї:

а) маніфест його мовних переконань сфокусований у тих знакових словах: “*Якось на радіо “Культура” одну вчительку з Крама-*

торська, що на Донеччині, запитали, як вона ставиться до того, що кийські журналісти переходять на російську мову, коли до них під час етеру хтось звертається російською. Вона відповіла, що дуже негативно, бо на Донеччині не розуміють української мови “тільки бандити, яких прислав Путін убивати наших дітей”. Тому я був шокований, коли Львів одного разу раптом вирішив заговорити російською мовою” (1; див. також “Слово Просвіти”, ч. 19, 15–21.05.2014), (йдеться про пропозицію А. Садового і його поплічників із “Самопоміч” 26 лютого 2014 року на знак “солідарності” з Донбасом говорити російською мовою (7);

б) гасло “*Єдина країна – Єдина страна*” – це не лише безграмотна лексико-семантична словосполучка, а путінська ідеологема, свідомо поширена П. Порошенком у післямайданний рік з метою нейтралізувати українське національне обличчя Майдану:

“*Але що натомість сталося після цієї революції? Москва підкинула нам гасло “Єдина країна – Єдина страна”. Це гасло було абсолютно підступним, але його з такою заподливістю розтиражували скрізь. Навіть один поет написав вірш, в якому одна строфа була українською, інша – російською. Це збило з пантелику багатьох людей. Бо не може бути єдина країна з двома мовами. У нашій країні, як і в багатьох інших країнах, живе не один народ, а багато народів, але є країни унітарні. Україна, за нашою Конституцією, є унітарною країною, це коли корінний етнос становить 70%*” (4).

в) у нас нема російськомовного населення – це зросійшені українці: “*Немає російськомовного населення. Є зросійшені українці*” (див. також інтерв’ю газети “Україна молода” – 5);

г) мова є визначальним складником патріотизму й поваги до держави: “*Ще дуже часто кажуть, що от у нас є російськомовні патріоти України. Я знаю, що є такі. Але якщо хто справжній патріот України, то він повинен вивчити українську мову*”;

г) Україна – моноетнічна держава з двома корінними націями – українцями і кримськими татарами, а не мовно-національний вавилон, про який нам втворює П. Порошенко, а тепер втирає В. Зеленський;

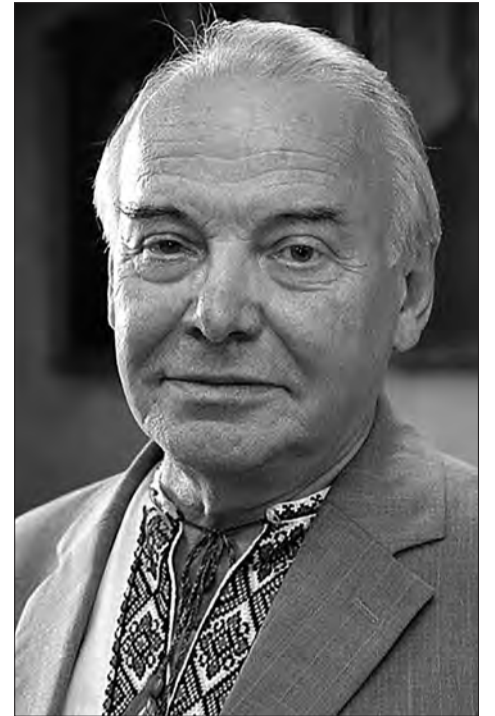
д) переходити на мову співрозмовника – це ознака слабкості;

е) основним об’єднавчим чинником Майдану була українська мова;

є) щоб стати собою – треба перестати весь час озиратися на інших: “*Нас не повинно цікавити, що в сусідів <...>. Хай вони на нас дивляться, а не ми на них*”;

ж) найпевніший спосіб утвердити українську мову – це її агресивний захист;

з) треба врешті перестати боятися радикального захисту наших цінностей.

Такі основні думки виголосив наш мовознавчий Маестро 10 листопада 2015 року в проєкті “Від книги до мети”, що триває у Львівській політехніці від 2011 року (1), а також в інших джерелах. Це не просто знакові ідеологічні посили видатного мовознавця – це програма ментального визволення нації.

Звісно, Олександр Данилович, віртуозно виступаючи перед університетською спільнотою – студентами, викладачами та іншими зацікавленими, зробив також знакові суто мовно-філологічні посили, що мають стати дороговказами в нашому мовному виборі:

а) питання українського правопису – це “*справа мовознавців, а більш нікого*”, водночас це питання протистояння питомого, корінного, що кодифіковане в Правописі 1929 року, і чужого, окупаційного, привнесеного через терор 1933 року; тепер ця правописна опозиційність має своє інституційне втілення: відроджений Інститут української мови та радянський Інститут мовознавства;

б) не варто викидати з мови чужих слів саме тому, що вони чужі, як і не варто їх брати замість питомих, і аж ніяк не варто, як це зробив П. Порошенко, проголошувати 2016 рік роком англійської мови, замість виняткового пріоритету для мови української нації у своїй державі;

в) шось дурне на зразок “*доброго дня*” замість “*добрий день*” завжди поширяться швидше, ніж мудре;

г) після московської спонукальної форми “*давайте візьмемо*” варто саркастично відповідати, як славетний мовознавець Василь Німчук, “*нате...*”, бо треба “*візьмімо*”;

г) неприйнятна московізація українського антропонімікону на зразок Саша, Маша, Даша, Альона...: “*Християнські імена у кожного народу мають свою фонетичну оболонку. І в нас, у радянській Україні, вони мали українську оболонку. А тепер незрозуміло, яку мають, бо людей записують хтосьнак: Данііл замість Данило або Даня пишуть. От як його діти по батьковій зватимуться?*” (1; 5). Показово, що Олександр Данилович вважав своє прізвище **Пономарьов** зросійшеним – і тому свідомо змінив на українське **Пономарів**;

д) *тіпа, кароче*, вообщє – це ушербність: “*Коли тебе тіпа, то йди до невропатолога*”;

е) переклад з мови на мову – це збагачення світової літератури, що руйнує міт про посередництво чужої літератури через московський переклад.

Ця локальна лекція у виші Степана Бандери і Романа Шухевича, що є центром нашого спогаду-аналізу, стала промовистим свідченням негнугного націєцентричного світогляду і стратегічного державницького мислення Олександра Пономарева, що з висоти минулих шістьох років виявилися пророчими. Професор вкрай негативно висловився про дику ініціативу мера Львова

А. Садового в лютому 2014 року на знак “солідарності” з Луганською та Донецькою областями говорити московською: “Майже всі політичні діячі, коли звертаються до мешканців південних та східних областей України, відразу переходять на російську мову. Те саме роблять політологи й інші співорозмовники на круглих столах, у студіях радіо й телебачення. Особливо стараються львів’яни. Ефекту від цього як кіт наплакав, радше навпаки. Коли Львів вивендрювався (перепрошую, але не можу дібрати більш підходящого слова) російською мовою, 100 зелених чоловічків удерлися до будинку Верховної Ради Криму, терміново призначили нову Верховну Раду, яка підготувала так званий референдум. Славнозвісний (без іронії!!!) Святослав Вакарчук на зустрічі зі студентами Донецького національного університету розмовляв з ними російською мовою. Даремно” (див. також “Слово Просвіти”, ч. 19, 15–21.05.2014). Тепер, як уже знаємо, “славнозвісний” (з усією іронією) львів’янин С. Вакарчук 2019 року завів до парламенту олігархічну пінчківську фракцію, а сам, на цьому заробивши, утік доспікувати свої угодовські плачі.

Натомість Олександр Пономарів ідеологічно маркує свою промову згадками про знакові історичні постаті нашої політики і культури, що формують національний дух протистояння і звитяги: Іван Виговський з його битвою під Конотопом, Микола Міхновський з віховою “Самостійною Україною”, пасіонарний херсонєць — сплав стилета й стилоса, воїн і поет Євген Маланюк, неокласик Освальд Бурхард, що з любові до українського Слова став Юрієм Кленом, як, за словами Пономарева, показовою компенсацією сотень українських зрадників-королєнків, що пішли на службу Москві: “Сьогодні таких королєнків, яким Міхновський не подав руки, набагато більше. Такого не може бути! Може, я екстреміст...”.

Як дисонує це заявлене антропонімно-персоналістичне поле професора з тими іменами осіб, які почули на День Незалежності від В. Зеленського 24 серпня 2021 року і яких він нагородив. Можна прожити основну частину свого життя в поневоленій країні і зостатися вільним, а можна, демонструючи претензії на модернізацію країни, зоставатися безнадійним совком з основним принципом угодовства з ворогом та чужими історично-культурними цінностями.

Олександр Данилович категорично не сприймав денационалізаторської політики Порошенка, виявленої не лише в гаслі “єдина країна — єдина страна”, але через заведення у своє оточення і в уряд цілого легіону чужинців, що не просто не знають української мови, а взагалі поняття не мають, що таке Україна як самостійна держава на зразок А. Авакова, що не посадив жодного ворога, а хіба патріотів, чи ще одного професіонала типу Айвараса Абрамовичуса, що системно знищував завод “Антонов”. Про Ложкіних (2014–2016) та Райніних (2016–2019) як очільників президентської адміністрації і не йдеться. Один із них, Борис Ложкін, — 27 жовтня 2020 року обраний віцепрезидентом Європейського Єврейського Конгресу, другий — побував у різних партіях: СДПУ(о), “Батьківщина”, БПП “Солідарність”, а з 27 листопада 2019 року — голова Харківської обласної організації пропутінської партії “Опозиційна платформа — За життя”.... Не використав своїх можливостей, на думку професора, і Віктор Ющенко, що оживив політичний труп Януковича, знову привівши його до влади... Себто політична діагностика від професора не одному вправляла правильну оптику на події, інших своєю правдою і силою — відштовхувала. Слабкі правди не втримують.

Це все не просто боліло професорові — він гостро висловлював своє несприйняття політики подвійних стандартів, з якою змиралася більшість українського суспільства, мабуть, мотивуючи своє угодовство гаслом

від ностальгійного совка, яке знову озвучив 24 серпня 2021 року В. Зеленський — “ліш би не було війни”.

Відходить у вирій покоління нескорених у скореному і розстріляному часі 30–80-х років ХХ століття. Проте зостається з нами не лише спогад про їхній світогляд і чин, але й животворні праці.

Олександр Данилович Пономарів — автор понад 250 наукових, науково-популярних та науково-публіцистичних праць із історії й культури української мови, проблем нормативності мови засобів масової комунікації, українсько-грецьких мовно-літературних зв’язків, теорії та практики перекладу, палкий прихильник та пропагатор ідеї повернення українців до питомого правопису 1929 року (член Національної комісії з питань правопису). Автор і редактор словників різних типів (“Етимологічний словник української мови” у 7 т., “Словник античної міфології”, “Українсько-новогрецький словник”, “Новогрецько-український словник”), підручників та навчальних посібників з української мови.

Він самотужки опанував культуру української мови, долучив нас до українських перекладів з новогрецької мови та слов’янських мов, зокрема оповідання Е. Алексіу, А. Самаркіса, поеми та вірші Д. Соломоса, К. Кавафіса, Й. Сефериса та ін. Ще в студентські роки разом з Н. Клименко з ініціативи професора О. Білецького зробив підрядковий переклад грецькою мовою “Кобзаря” Т. Шевченка, на основі якого грецькі поети здійснили перший поетичний переклад, приурочений 150-річчю до дня уродин Поета.

Найвідоміші його мовознавчі праці — це класика сучасної української філології: монографії “Взаємодія художнього та публіцистичного стилів української мови” (1990, співавтор), “Лексика грецького походження в українській мові” (2005); підручники та посібники: “Сучасна українська мова” (1997, 2008, співавтор і редактор), “Стилістика сучасної української мови” (1992, 2000), “Культура слова: Мовностилістичні поради” (1999, 2001, 2011), “Українське слово для всіх і для кожного” (2013).

А ще зостався винятковий шем від нашого живого приватного спілкування, е-поштою чи телефоном. Мене заворожувала чіткість і категоричність його формулювань, уміння цінити й правильно оцінювати, зичливо підтримувати й надихати і натхненно служити науковій та суспільній Істині. А вже чи можна забути букет троянд від професора на моєму захисті докторської дисертації 15 вересня 2015 року... Це був аристократ Духу і Слова, який не просто жив посеред нас, а світив і просвічував.

На незабутній зустрічі у Львівській політехніці до мого звичного привітання “Слава Україні!” він промовисто додав “Слава нації!” і “Україна понад усе!”. Професор творив цю націю стилетом мови, а Україна була вістрям його морального канону.

Література

1. Від книги до мети. Академічний майстер-клас — авторський проект Ірини Фаріон.
2. Дзюба Іван. Порадник на щодень / “Культура слова: Мовностилістичні поради”: Навч. посібник. К.: Либідь, 1999. 240 с.
3. “Літературну мову я вивчив у Києві” // Україна Молода. 2010. № 192 (15 жовтня).
4. Мовознавець Олександр Пономарів: Написання імен українською треба закріпити законом. Бо що це за Данііл чи Крістіна?
5. “Немає “російськомовного населення” — є зросійщені українці” (Україна Молода).
6. Нові “зінання” Путіна і фінансування Росією угруповань “ДНР” і “ЛНР” (“Радіо Свобода”).
7. Терещук Галина. День російської мови у Львові (“Радіо Свобода”).

Присвята Володимиру Панченку

Віктор ШИШКІН,
суддя Конституційного Суду України
у відставці

того життя авторів.

Двадцятисторінковий аналіз деяких напрямів у політичних поглядах Івана Франка, зокрема, в поемі “Мойсей”, ставить буквально хрест на соціалістичному трубадурстві щодо творчості цього письменника часів мого школярства. А як чудово проаналізовано творчість Лесі Українки, як у творах відобразились муки її української душі щодо долі українства, особливо у драмі “Бояриня”! До речі, якщо орієнтуватись лише на обсяг фізичних величин, то за кількістю друкованих сторінок перевагу в книзі надано лише аналізу творів Ліни Костенко. Гадаю, з болем у серці Панченко аналізував драму роздвоєності між національним і соціалістичним письменником періоду розстріляного (20–30 роки) у прямому і переносному сенсі “українського відродження” (М. Куліш, М. Хвилювий, В. Сосюра, М. Рильський, П. Тичина тощо). Про “Мальви” Романа Іванчука, хоч він і був моїм колегою в “Народній раді” першого парламенту незалежної України, я дізнався лише завдяки згаданому твору Володимира Панченка.

Тривалий час я вважав, що родоначальником української віршованої літератури був Іван Котляревський, захоплюючись “Енеїдою”, надрукованою за рік до народження Пушкіна. Однак панченківський аналіз творчості Євгена Маланюка ще глибше, аж на 100 років, відсунув уяву про давність української віршованої літератури: поема Івана Мазепи “Дума”, яку детально проаналізував Маланюк, написана 1698 року! На полицях моєї кабінетної бібліотеки вже давно є томик поезії Бориса Мозолецького (“Темпора”, 2007), але досади мені про цю людину — патріота України, археолога і поета, кандидата в мордовські кегебешні табори — дізнаюсь саме з книги В. Панченка. Зрозуміло, що тепер я просто зобов’язаний заглибитись у вірші цього поета.

Зі шкільною програмою української літератури ні радянського періоду, ні періоду часів незалежної України я не знайомий: у радянській школі 60-х років знайомився з Емінеску, Крянге тощо (молдовська література), але мені здається, що для загального усвідомлення українськими школярами значимості й ролі української літератури у процесі формування українства і відповідного суспільства, твір Володимира Панченка (“Літературний ландшафт України. ХХ століття. 50 “слайдів”) обов’язково треба внести до шкільної програми, бо в ньому відзеркалено віковий шлях прекрасної української літератури.

Зараз тішуся тим, що маю можливість читати останній твір Володі, подарований моїй родині і підписаний його дружиною Людмилою — “Зупинитись і озирнутись” (“Темпора”, 2020), який побачив світ in metoіam. Відчувається спрямованість думок на підбиття підсумків життєвого шляху цієї чудової людини. На це навіть є натяк у художньому оформленні обкладинки...

Тарас Шевченко: “Уже, либонь, після Покрови...”

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

“За що скородили списками московські ребра??...”

У заголовку цієї статті — рідкісна згадка про Покрову Пресвятої Богородиці з Шевченкової поеми “Москалева криниця” (2-га редакція), в якій йдеться лише про приблизний час повернення героя твору “з Дону” додому. Видатний феномен Покрова Пресвятої Богородиці в історії українського козацтва, значить, і всієї України, Тарас Шевченко потужно виявив не в побутовому контексті творів, а через антимосковську поезію, що з’явилася саме після першого відвідання Шевченком Москви...

Отже, Тарас Григорович уперше приїхав у Москву 12 лютого 1844 року дорогою з України в Петербург. Його зустрів і відразу забрав до себе Осип Бодянский — виходець із української Варви, історик, славіст, професор Московського університету, який якраз у той день опублікував у “Прибавлениях № 19-му Московских ведомостей” статтю про тридцятирічного Кобзаря, представивши його перед освіченою московською публікою у всій красі розквітлого таланту, в ореолі національного поета і мислителя!

Осип Максимович і показував Тарасу Григоровичу Москву, яку прекрасно знав. Особливо схвилювало, вразило, потрясло Шевченка відвідання Арбатської площі, звідки, з боку Арбатських воріт гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний на прохання польського короля Сигізмунда III штурмував Кремль восени 1618 року. **На Покрову Пресвятої Богородиці!** Шевченкові це було відомо, досить нагадати, що ще в п’єсі “Никита Гайдай” ішлося про те, “как Сагайдачный с козаками Москву... воевал”. Але знати про історичну подію й побувати на тому місці, де вона відбулася, — різні речі! Не виключаю, що й сам Шевченко попросив Бодянского про це. Втім, і професор аж ніяк не міг пропустити таку нагоду, тим більше, що сюди від будинку в Столовому провулку, де він мешкав, усього півкілометра...

Тепер — увага! У Москві Тарас Шевченко написав 19 лютого 1844 року один-єдиний вірш, але то був “Чигрине, Чигрине...”! З цього незаперечно випливає, що в атмосфері бундючно-ситого, самодостатньо-байдужого й заворожливо-красивого міста, перед Шевченковими очима постав укотре бідний, занедбаний повітовий Чигирин, який був гідний іншої високої долі, і поет особливо гостро й болюче, ніби вперше, пережив той очевидний факт, що саме Москва (в тандемі з Варшавою) є провинницею бездержавності України, насаджування в українцях історичного безпам’ятства, яке паралізує волю до боротьби за незалежність:

Що ж на ниві уродилось???

Уродила рута... рута...

Волі нашої отрута.

Перший рядок у Повному зібранні творів Тараса Шевченка надруковано з двома знаками запитання. Тоді як у поета їх три! Загалом у нього це виглядає так:

За що ж боролись ми з ляхами?

За що ж ми різались з ордами?

За що скородили списками

Московські ребра??... Засівали

І рудую поливали...

(п’ять історичних мініатюр)

Цією публікацією Володимир Мельниченко завершує проект “Подобиці Шевченкового життя”, в якому у 2019–2021 рр. він умістив понад 40 статей. Нинішнього року у видавництві “Либідь” побачила світ узагальнююча книга вченого і публіциста “Подобиці Шевченкового життя”, що достойно увінчала наш проект, увібравши всі статті, історичні мініатюри, есеї та начерки.

Наступного місяця ми розповімо про новий шевченкознавчий проект автора.

І шаблями скородили.

Що ж на ниві уродилось???

Уродила рута... рута...

Волі нашої отрута.

Як бачимо, у Шевченка знаки питання нарастають — з одного до двох і, нарешті, в узагальнюючому, головному, результативному рядкові — три знаки питання й окличний знак... Так само важливі поетові крапки після “Московські ребра??...”, пропущені в офіційній публікації.

Читачеві здається, що разом із Шевченковим, його “серце плаче, просить / Святої правди на землі”. Захоплений енергетикою поетової Правди, він своїм серцем справді відчуває найголовніше:

Не рвіть думи, не паліте

Може, верну знову

Мою правду безталанну

Моє тихе слово.

.....

Може, зійдуть, і виростуть

Ножі обоюдні,

Розпанахають погане,

Гниле серце, трудне...

І вицідять сукровату,

І наллють живої

Козацької тії крові,

Чистої, святої!!!

На мій погляд, у цих рядках незримо присутні козаки війська гетьмана Петра Сагайдачного, які, безперечно, могли взяти Москву штурмом на Покрову 1618 року, але відійшли від неї — йшлося про сильну, справді державну й благородну козацьку кров. Ще повернемося до цієї історичної події...

Знаменно, що саме віршем “Чигрине, Чигрине...” Шевченко відкрив рукописний збірник “Три літа”, до якого включив 23 поезії, написані в 1843–1845 рр., а завершив “Заповітом”. Якщо “Заповіт” таки й був написаний останнім у 1845 році (25 грудня), то “Чигрине, Чигрине...” став першим у геніальному ряді за повною, вичерпною суголосністю з поетовою душею. Вірш є смисловим заспівом до знаменитого Шевченкового циклу.

У “Чигрине, Чигрине...” Москва не згадується, але вона майже названа (“московські ребра”). Та головне полягає в тому, що саме цей вірш відкрив, так би мовити, антимосковський період Шевченкової творчості. Якщо в “Розритій могилі” (1843) козацька могила потерпала від “москала”, то в комедії “Сон” (липень 1844 р.) поет уперше покладає відповідальність за нищення України безпосередньо на Москву:

“...Тяжко мені

Витать над Невою.

України далекої,

Може, вже немає.

Полетів би, подивився,

Так Бог не пускає.

Може, Москва випалила

І Дніпро спустила

В синє море, розкопала

Високі могили —

Нашу славу. Боже милий,

Зжалься, Боже милий”².

“Взяли з собою Матер Божу, а більш нічого не взяли...”

У передмові до капітальної праці з історії українського козацтва директор Інституту історії України НАН України, академік Валерій Смолій зазначив:

“Козацтво й Україна, козацтво й український народ... Ці поняття здавна перебувають в одному асоціативному ряду. І це аж ніяк не випадково. Адже через історію козацтва, по суті, переломлювалася ціла епоха в минулому України та її народу... Козацтво відіграло визначну роль у справі збереження українського етносу”³.

Великий Борис Олійник особливо наголошував, що в основі своєї козаки “найточніше відзеркалювали характерні риси саме українського народу, його віру і світоглядні та морально-етичні принципи”.

Не випадково давнє християнське, народне свято Покрови Пресвятої Богородиці, яке було одним із найголовніших свят запорозьких козаків, відзначається нині як День українського козацтва та День захисника України.

Ніхто краще й яскравіше від Шевченка не показав святошанобливе ставлення козаків до Богородиці й ікони її імені, особливо в поемі “Іржавець” (1847), в якій йдеться про зруйнування Запорозької Січі

Іржавецька ікона Пресвятої Богородиці. 1572.

Фото з реставрованого оригіналу. 1920

царськими військами після Полтавської битви у 1709 році та втечу багатьох козаків до володінь кримського хана, де було збудовано Олешківську Січ, названу Шевченком “горе Запорозжя”:

Як покидали запорожці

Великий Луг і матір Січ,

Взяли з собою Матер Божу,

А більш нічого не взяли,

.....

Хоч позволив хан на пісках

Новим кошем стати,

Та наказав запорожцям

Церкву будувати.

У наметі поставили

Образ Пресвятої

І крадькома молилися...

.....

Мордувались сіромахи,

Плакали, і з ними

Заплакала Матер Божа...

Нагадаю, що й у містерії “Великий льох”, зріючи нелюдську розправу Петра I над козаками, “Матер Божа у Ржавиці / Вночі заридала”... Та повернімося до поеми “Іржавець”:

Заплакала Матер Божа

Сльозами святыми,

Заплакала милосерда,

Неначе за сином.

І Бог зглянувся на ті сльози,

Пречистій сльози!

Побив Петра, побив ката

На наглій дорозі.

У 1734 році козаки нарешті повернулися в Україну...

Вернулися запорожці,

Принесли з собою

В Гетьманщину той чудовний

Образ Пресвятої.

У Шевченковій поемі наскрізна чудотворна присутність ікони Пресвятої Богородиці не вичерпується часом історичної біди, що сталася з запорожцями. Повернена ними в Україну й поставлена в Іржавці у мурованім храмі, за Шевченком,

Отам вона й досі плаче

Та за козаками.

Очевидно, що таке переконання свого часу виніс Шевченко з особистого спілкування з іконою Іржавецької Богоматері...

Якщо сприймати ці рядки як поетове пророцтво, що стосувалося й ненарождених українських козаків, а саме так і треба чинити, то Господь і Матер Божа постійно виявляють милосердя до них і зглянуть на їхній сучасній боротьбі за незалежну Україну...

“В Переяславі церква Покрови...”

Перебуваючи в Переяславі в серпні 1845 року, Шевченко намалював Покровську церкву (папір, акварель). На аркуші ліворуч унизу чорнилом авторська назва: “въ Переяславѣ, а нижче олівцем — “церковь Покрова построена 1709 // полковником Мировичем”.

Через десять років цю церкву Шевченко містеріально згадував у повісті “Близнець”:

“Церковь во имя Покрова, неуклюжей и бесхарактерной архитектуры, воздвигнутая в знамение взятия Азова [Петром] Первым полковником переяславским Мировичем, другом и соучастником проклинаемого Ивана Мазепы”.

Ішлося про анафему, накладену на знаменитого гетьмана восени 1708 року за наказом Петра I. Свого часу Дмитро Дорошенко справедливо зауважив, що “в оцінці історичної ролі Мазепи випередив Шевченко своїх учених приятелів-істориків: Костомарова, Куліша та Максимовича, бо признання свого патріотизму Мазепа діждався від українських істориків аж наприкінці XIX віку”⁴.

У контексті нашої розповіді дальший текст не менше цікавий:

“В этой церкви хранится замечательная историческая картина кисти, можно думать, Матвеева⁵, если не иностранца какого. Картина разделена на две части: вверху — Покров Пресвятыя Богородицы, а внизу — [Петр] Первой с [императрицей] [Екатериной] I, а вокруг их все знаменитые сподвижники его. В том числе и [гетман] Мазепа, и ктитор храма во всех своих регалиях”.

Автор згадав картину не просто так, а щоб особливо привернути увагу читача до розповіді сотника Никифора Сокири:

“Прослушавши литургию, Никифор Федорович подходил к образу Покрова и долго любовался им и рассказывал своей любопытной Прасковии, что такие были за люди, под кровом Божия Матери изображенные”.

Найперше згадуються Шевченкові рядки про тих “людей, під покровом”:

Це той первий, що розпинав

Нашу Україну,

А вторая доканала

Вдову сиротину.
Кати! кати! людоїди!
Але на кому в повісті “Близнець” зосередився автор своєю нищівною думкою? На Олександрі Даниловичу Меншикові! Це під його керівництвом 1 листопада 1708 року московське військо безжалюбно знищило столицю гетьмана Мазепи містечко Батурин і всіх його мешканців. Пам’ятаєте містерії “Великий льох”?

Як Батурин славний
Москва вночі запалила,
Чечеля убила,
І малого, і старого
В Сейму потопила.
Я меж трупами валялася
У самих палатах
Мазепиних...
Читаємо у Шевченка в “Близнецах”:
“Іногда он (Никифор Сокира. — В. М.)
рассказывал с такими подробностями про
Даниловича и разрушенный им Батурин, что
Прасковья Тарасовна наивно спрашивала
мужа: “За что же она его покрывает?””.

Мені припав до душі висновок шевченкознавця Володимира Мовчанюка, тісно пов’язаний з цим сюжетом із твору “Близнець”: “У підтексті повісті закладено думку про те, що в народі живе пам’ять про трагічні сторінки його історії і що національна самосвідомість формується на внутрішніх етичних імперативах, невідкладних імперським ідеологічним установкам”. Додам лише, що сам Шевченко був уже для народу живою пам’яттю і творцем української національної самосвідомості.

Вперше малюнок Шевченка було згадано 1866 року — “Покровська церква в Переяславі”, вперше репродуковано 1891 року під двома назвами — “Храм Покрови Богоматері в Переяславі” та “Покровська церква в м. Переяславі”. Згадувалася з назвами: “Церква Покрови Богоматері в Переяславі”, “Переяславський собор”, “Покровська церква в Переяславі”, “Покровська церква”, “Церква Покрови в Переяславі”. Проте вже відзначено, що назву дав автор, і саме вона використана в “Шевченківській енциклопедії” (т. 1) та Повному зібранні творів у дванадцяти томах (т. 8): “В Переяславі. Церква Покрови”.

Між іншим, як провів Шевченко свято Покрови в тому знаменному 1845-му? Відомо лише, що наприкінці вересня, відвідавши сестру Катерину в селі Зелена Діброва, він виїхав у супроводі брата Микити на ближню поштовою станцією Княжа, а на початку жовтня прибув до Миргорода.

Зате добре відомо, що саме після Покрови 1845 року, з вірша “Не завидуй багатому...” (4 жовтня) розпочинається глибоко-плідна осінь-зима тридцятидворічного генія Тараса Шевченка. Тоді народилися безсмертні, сказати б, осердні твори: “Єретик” (10 жовтня); “Великий льох” (21 жовтня); “Кавказ” (18 листопада); “І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє” (14 грудня); “Холодний яр” (17 грудня); “Давидові псалми” (19 грудня); “Як умру, то поховайте...” (25 грудня) та ін.

Якщо спробувати встановити, що робив Тарас Григорович саме на Покрову в інші роки, то це вдасться зробити лише в загальних рисах, або здогадно, бо точних відомостей немає. Втім, один єдиний раз Шевченко сам доволі докладно зафіксував, як провів цей день, хоча не згадав власне про свято Покрови. Йдеться про поетів запис у Щоденнику 1 жовтня 1857 року, коли він уже дванадцятий день знаходився в Нижньому Новгороді дорогою із заслання в Петербург. Як відомо, в Нижньому Новгороді Шевченкові оголосили, що його відпущено з Новопетровського укріплення без дотримання “необхідних” формальностей. Оскільки над вчорашнім засланим нависла загроза повернення до Оренбурга, його нові нижньоновгородські друзі Микола Брилін — головний управитель нижньоновгородської контори пароплавного товариства “Меркурій” і Павло Овсянников — службовець цього товариства, колезький секретар, порадили Шевченкові оголосити себе хворим, щоб уникнути такого вкрай небажаного роз-

витку подій. “Якби не ці добрі люди, мені б довелося тепер сидіти за ґратами й дождатися указу про відставку...” — записав поет у Щоденнику ще 21 вересня. І саме на Покрову, 1 жовтня 1857 року вдалося на решті щасливо реалізувати цей хитромудрий замисел на, так би мовити, офіційному нижньоновгородському рівні...

Тож і розповім, як прожив Шевченко день Покрови — перший на волі. Хоча поет і зазначав, що “на такій волі, як собака на прив’язі”.

“З сьогоднішнього дня починаються тут спектаклі...”

У щоденниковому записі Шевченко найперше покаржився на погоду, мовляв, грязюка, туман, сльота та... “інша атмосферна гідота...”. За таких обставин художник запропонував сеанс Іллі Грассу — службовцю пароплавного товариства “Меркурій”, зятю Миколи Бриліна, проте він був перерваний на половині⁶ приходом старшого поліцеймейстера, полковника Павла Лаппо-Старженецького та лікаря Августа (Осипа) Гартвіга — людей у той час вкрай важливих для подальшої долі Шевченка: “Гартвіг, спасибі йому, без найменшої формальності визнав мене хворим якоюсь тривалою хворобою, а обов’язковий п. Лапа засвідчив дійсність цієї мнимої хвороби і після взаємних нецеремоній ми розсталися. Внаслідок цього обов’язкового візиту я уявляю собі моє повернення в Оренбург сумнівним”.

Вражаюча й значуща подробиця Шевченкового життя на переломі від каторжного заслання до петербурзького творчого періоду, що дозволяє зрозуміти, як доволі складні обставини допомагали змінити на краще його друзі, приятелі й узагалі малознайомі люди...

Далі Тарас Григорович зафіксував важливу нижньоновгородську культурну подію в день Покрови: “З сьогоднішнього дня починаються тут спектаклі⁷, і після обіду М. О. Брилін запросив мене в свою ложу”.

Давали народну сентиментально-патріотичну драму російського письменника Олексія Потехіна “Суд людской — не Божий” (1854) — одну з його найслабших п’єс напучувального характеру зі схематичними ролями. За словами Шевченка, “драма — погань з подробицями”.

Втім, Шевченкові, “незалежно від своєї бідної натягнутої ролі”, сподобалася актриса Марія Мочалова (племінниця відомого трагіка П. С. Мочалова). Тоді як артист Євген Климовський, який раніше грав на сценах Малого театру в Москві й Александринського театру в Петербурзі, за оцінкою Шевченка, “як і роль його, нудотний”. Водевіль “Коломенський нахлебник” (переробка драматурга Павла Федорова з французького) Тарас Григорович оцінив як “балаганний і виконаний був відповідно до свого призначення”.

Зате “маленький оркестр в антрактах грав кілька номерів із “Дон-Жуана” Моцарта прекрасно, можливо, тому, що це чарівне творіння важко зіграти не прекрасно”. Сподобалася Шевченкові й зала нового театру — невелика, але опоряджена просто й зі смаком.

Звернули увагу, скільки цікавих і влучних оцінок і спостережень мимохідь сформулював і записав Тарас Григорович?

І на завершення в Щоденнику того дня відзначив, що “публіка, особливо жіноча, напрочуд неблизька і нечисленна”. Певно, Тарас Григорович, навіть неусвідомлено, порівнював нижньоновгородський шану-

вальників сцени з петербурзькими блискучими театральними.

Зауважу, що відвідання місцевого театру стало для Шевченка важливим компонентом його духовного життя в Нижньому Новгороді. Потрясаюче підтвердження цього він залишив у лапідарному щоденниковому записі 4 лютого 1858 року: “Другий день немає спектаклів, бідних нижньоновгородських спектаклів⁸. І ніби чогось необхідного бракує”. Нагадаю, що під час перебування у Нижньому Новгороді Шевченко мав нагоду відвідати понад 20 вистав у місцевому театрі. Звичайно, вони вповні не

Т. Шевченко. Автопортрет (зі свічкою). 1860

задовольняли високі естетичні запити поета. Проте й без театру він уже справді не мислив перебування в місті.

“До заутрені на свято Покрова...”

З Нижнього Новгорода Шевченко прибув у Москву й гостював із 11 до 26 березня 1858 року у свого великого друга Михайла Щепкіна до від’їзду в Петербург. У Щоденнику занотував 13 березня:

“Відвідав мене... М. О. Максимович з брошурою “Дослідження про Петра Конашевича Сагайдачного”. Сердечно вдячний за візит і брошуру”.

“Брошурою” Шевченко назвав окрему відбитку статті Михайла Максимовича “Сказание о гетьмане Петре Конашевиче Сагайдачном”, надрукованої 1850 року в альманасі “Киевлянин”. Враховуючи те, що плідний учений Михайло Максимович за наступні вісім років написав багато нових статей, дарування Тарасу Шевченку давньої публікації про штурм Москви козацьким гетьманом Петром Сагайдачним на Покрову 1618 року було знаковим, особливим. Шевченко не залишив у Щоденнику свідчення про те, що він прочитав статтю, втім, це може стати й опосередкованим підтвердженням того, що тема козацького походу на Москву не вимагала нової додаткової фіксації, бо завжди була живою в Шевченковій пам’яті, тим більше, що 14 березня в оселі Щепкіна Тарас Григорович переписав уже згадану поему “Іржавець” з багатьма виправленнями, деякими переробками з “Малої книжки” до “Більшої книжки”. Тож образ Пресвятої Богородиці був із ним увесь день...

У спогадах Бориса Суханова-Подколзіна, який хлопчиком (1858–1860) брав уроки малювання у Шевченка, є цікавий момент, де він згадує про розповіді учителя: “Багато доводилося мені чути оповідань про стару Малоросію, про січ Запорозьку, війни, гетьманів... Дорошенко й

Сагайдачний знову заходжувалися нещадно бити “ляхів” та інших супостатів...”. І хоча Сагайдачний з поляками не воював, але з “іншими супостатами”...

Можна не сумніватися, що Шевченко переглянув у Москві розвідку Максимовича й обов’язково зачепився поглядом за ці рядки:

“К полуночи Сагайдачний со всем своим войском был уже у Арбатских ворот, и уже выломаны были петардою ворота Острожные. Но при первой стычке с москвитянами гетман прекратил осаду... Отчего же? Оттого, я думаю, что осада Москвы была ему не по мысли... Его казацкое сердце могло смутиться от той мысли, что он начал крушить единоверную ему русскую столицу, для того, чтоб отдать ее в руки иноверца... И, может быть, такое раздумье пришло к нему в тот самый час, когда Москва звоном колоколов своих позвала православный народ к заутрене на праздник Покрова, и руки осаждавших ее козак невольного поднялись на крестное знаменье... Впрочем это мое личное мнение...”

Михайло Грушевський коротко і, здається, трохи скептично прокоментував Михайла Максимовича: “Сю сентиментальність старого історика їдко висміяв потім Куліш”. Можливо, ця “сентиментальність” не стала головною причиною невдалого штурму Москви, проте, на мій погляд, було б нерозумно нею нехтувати. Душі українських козаків не могли не відгукнутися на дзвін православних храмів та ще й перед святою для козаків Покровою, адже відомо, що “постановило козацтво віру святу обороняти” (Микола Костомаров). Та й сам гетьман Сагайдачний, за словами Максимовича, не випадково називався “в літописах великим захисником православ’я”.

Тож не було нічого дивного в тому, що козаки під Арбатськими ворітьми звично перехрестилися, почувши церковний дзвін на Покрову, а гетьман відвів своє грізне двадцятитисячне військо. В цьому явразі і сублімована драма конкретної історичної ситуації, що склалася восени 1618 року неоліт від московського Кремля. Все обмежалося тим, що можна висловити поетичними рядками юного Михайла Грушевського: “Руйнували козацьки московські мури...” Взяли б українські козаки Москву, невідомо, як пішла б далі історія. Втім вона не терпить умовного способу...

¹ Докладно про це див.: Мельниченко В. Подарунок Осипа Бодяньського до 30-річчя Тараса Шевченка // Слово Просвіти. 2007. 20–26 вересня.

² Ці вбвчї слова Шевченка вкладає в уста чернігівського полковника, наказного гетьмана Павла Полуботка (бл. 1660–1724), який прагнув усунути російську адміністрацію з України, за що й був Петром І ув’язнений і замучений у Петропавлівській фортеці.

³ Історія українського козацтва. Нариси в двох томах. Т. 1. Київ: Видавничий дім “Киево-Могилянська академія”, 2006. С. 5.

⁴ Докладно про ставлення Шевченка до Мазепи див.: Мельниченко В. Тарас Шевченко: “Собор Мазепин сєє, біліє...” // Слово Просвіти. 2017. 9–15 березня.

⁵ Матвеев Андрій Матвійович (1701–1739) — російський художник, один із засновників портретного живопису в російському живопису.

⁶ З щоденникового запису 2 жовтня 1857 р. видно, що Шевченко завершив портрет Іллі Грассу, проте він не знайдений.

⁷ Перша театральна група із кріпаків у Нижньому Новгороді була створена в 1798 р. князем М. Г. Шаховським. У 1811 р. збудовано спеціальне приміщення на 300 місць, яке у 1853 р. згоріло. Нова невелика будівля почала функціонувати 1856 р.

⁸ Це було зумовлено тим, що почався Великий піст, упродовж якого не було театральних вистав. У повісті “Музыкант” зустрічаємо таку констатацію: “В продолжение поста я читал только афиши”.

— Як музика і пісня увійшли у ваше життя?

— Схиляюся перед своїми батьками в довільній влучності. Саме вони прищепили мені любов до музики й співу. Народився я на Дніпропетровщині в селі Шестерня Широкинського району, в родині коваля. У батька був надзвичайний голос — сильний і красивий. У родині нас було п'ятеро — чотири брати і сестричка.

Усім ї дуже любили музику, тато й мама грали на балалайках. Спершу батько купив балалайку і старшим братам, але в них не було бажання грати на цих музичних інструментах. А у мене таке бажання було — у шість років вже навчився на слух грати на балалайці.

Потім захотілося навчитися грати і на гармошці, але купити її не мали за що, бо жили бідненько, родина велика. Однак ми мали гусей, і коли я навчався у шостому класі, батько продав двох гусаків, щоб купити мені гармошку. Швидко опанував і цей музичний інструмент. У восьмому-дев'ятому класах я вже грав на всіх проводах в армію у нашому селі.

Закінчив десятий клас. “От би ще навчитися грати на баяні”, — мріяв я. У цей час став учнем слюсаря в автопарку в Кривому Розі, вступив на навчання до вечірньої музичної школи. Вже міг собі дозволити купити баян і за два роки опанував його. Потім — служба в армії. Весь вільний час і тут віддавав грі на улюбленому інструменті. Після військової служби вступив до Дніпропетровського музичного училища по класу баяна. Тоді навіть не думав, що згодом співатиму, стану солістом.

Навчався в училищі до третього курсу. Під акомпанемент баяна любив поспівати для душі. Якось цей спів почули мої друзі, які навчалися на диригентсько-хоровому відділенні. “Гришо, у тебе такий голос! Як-що не підеш на прослуховування до педагога з вокалу, то ми тебе понесемо на руках”, — сказали вони. Після цього підійшов до педагога з вокалу Серафими Давидової. “У вас такий потрясаючий голос! Я зараз же піду до директора нашого училища Михайла Обермана”, — такі були слова педагога після того, як я заспівав.

Вона попросила, аби мені дозволили раз на тиждень факультативно займатися вокалом. Почав брати уроки і робити помітні успіхи. А коли закінчував третій курс, до нашого міста приїхав колишній соліст Большого театру, народний артист СРСР Олександр Іванов, який на той час займався гастролями в Україні. Після завершення його концерту я зайшов у його гримерку і кажу: “Хочу, аби ви мене послушали” — “Що заспіваете?” Я заспівав епіталаму з опери Рубінштейна і народну пісню. Він сказав, що в мене прекрасний голос і порадив вступати до Московської консерваторії.

Звідти надіслали умови вступу, але я помилився з датою приїзду. Там вже відібрали вокалістів, і секретар приймальної комісії сказала мені приїздити наступного року. Я ж попросив, щоб мене хоча б прослухали. Саме підійшов декан вокального факультету і запитав, звідки я. Кажу, з України. “Раз з України, значить, голос є”, — відповів він. Другого дня зібralися викладачі, прийшов і ректор. Я заспівав арію князя Ігоря з однойменної опери. Після цього кілька професорів запропонували навчатися в їхніх класах.

Сказали прийжджати у вересні, щоб скласти вступні іспити. Я приїхав першого вересня, коли були вивішені списки тих, хто вступив до вокального факультету. Серед прізвищ знайшов і своє. Про вступні іспити мені вже ніхто навіть не нагадував.

— Що дали роки навчання?

— В оперній студії консерваторії переспівав багато партій: Онегіна, Фігаро, Жермона, Грязнова та ін. Але я, українець, мріяв повернутися в рідну Україну. Ще навчаюся у Московській консерваторії, приїхав на прослуховування до Київського оперного театру (нині Національна опера України). Тут мені сказали: “Ми не можемо вас прийняти. У нас ліквідована стажерська група. До того ж у вас немає партій українською мовою (тоді більшість опер у Театрі виконувалися українською)”. Їм потрібен був баритон із репертуаром, що замінив би Гуляєва, який виїжджав до Москви. Тож із Київською оперою не склалося.

По дорозі до готелю купив газету “Вечірній Київ”. Прочитав, що саме того дня відбувається конкурсне прослуховування у Київській філармонії (нині Національна філармонія України). У кишені вже був

квиток на вечірній поїзд до Москви, особливих сподівань, що потраляють у філармонію, не мав, але вирішив спробувати. Начальник відділу кадрів сказав, що конкурс завершено, однак мені дали можливість прослухатися. Виконав арію Мазепи з однойменної опери Чайковського та пісню “Києве мій”. Напевне, їм сподобалося, бо, закінчуючи Московську консерваторію, я отримав виклик до Київської філармонії. Вперше вийшов на сцену в одному з концертів зі співачкою Валентиною Ковалевською. У кожного з нас було по відділенню. Українська публіка мене ще зовсім не знала, але сприйняла досить тепло. Загалом був солістом Національної філармонії України 45 років.

Перші три роки я не брав участі в офіційних концертах. Допоміг випадок. До Києва приїздила космонавтка Валентина Терешкова, яка мала зустрітися з працівниками радіозаводу. Потрібно було підготувати концерт — і згадали про мене. Крім мене (концерт відбувся в цеху), виступало трио бандуристок. Я виконував пісню Ігоря Поклада “Моя Україна” та українську на-

Григорій ГАРКУША: “Завжди поспішав повернутися в Україну!”

2021 рік — ювілейний для відомого українського співака і педагога, народного артиста України Григорія Гаркуші (ліричний баритон). З 1971 року він був солістом Київської філармонії. З 1993-го — викладач Національної музичної академії України імені Петра Чайковського на кафедрі сольного співу, з 1998-го — професор. У репертуарі співака понад 500 творів. Григорій Гаркуша — академік Міжнародної академії духовного єднання світу, кавалер Президентської нагороди — ордена “За заслуги”, кавалер ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня, лауреат премії імені Івана Нечуя-Левицького.

Сьогодні Григорій Якимович — гість “СП”.

родну пісню “Дивлюсь я на небо”. Після концерту до мене підійшла Терешкова, потиснула руку і сказала: “Який у вас красивий голос!”. Згодом мене стали запрошувати на концерти в Національний палац мистецтв “Україна”, почалися записи на радіо, зйомки на телебаченні.

— Що можете сказати про свій репертуар?

— Він у мене досить великий: від духовної музики, старовинних романсів, арий з опер — до українських народних пісень, творів сучасних українських композиторів, також люблю виконувати італійські пісні. Телеведуча, народна артистка України Тамара Стратієнко назвала мене найкращим виконавцем військових пісень в Україні.

Особливо близький мені мистецький шедевр Миколи Лисенка на слова Івана Франка “Безмежне поле”. Співаючи його, немов бачу перед собою широкополі лани, сивий Дніпро, зелені Карпати, найсвітліше в світі Чорне море... Бачу рідну мою Україну. Багато творів виконував в Україні першим, серед них — пісню “Зелений клен розвився”.

Вітання від Анатолія Мокренка

одну пісню заспівав, другу, а потім “Безмежне поле”. І от в кінці беру ноту соль — крайню для баритона (співає): “Що серце мені розрива-а-а-а”. І раптом зі стелі падає плафон! Добре, що він упав між рядами і нікого не покалічив. Може, дротик поіржавів, на якому плафон тримався, а амплітуда від співу довершила справу.

— За святковим столом співаєте?

— За столом може акапельно заспівати лише в колі своєї сім'ї. Але там, де стукають ложками-виделками, принципово не співаю. Якось мене запросили до однієї відомої людини на день народження. Я одразу сказав: не ображайтеся, але якщо побачу, як хтось жує, розвернуся й піду. Нехай уже ваші гості хвилин 20 потерплять.

— Голос — інструмент співака. Чи маєте табу на продукти або напої, що шкодять голосу?

— Рецепт мій простий: не пити, не палити і все життя любити одну жінку (сміється). Я майже не вживаю алкоголю — ні міцного вина, ні горілки. Зрідка можу випити трохи хорошого коньяку або сухого вина — це не шкодить голосу. А заборонених продуктів для мене не існує. Я взагалі неперебірливий у харчах — моїй дружині пощастило. Можу й сала з хлібом і часником з'їсти, якщо знаю, що до студентів чи між людьми не йду. Можу сире яйце випити...

— Крім концертної, ви займаєтесь видавничою діяльністю?

— Почав викладати, ще коли працював у Національній філармонії України, нині маю 27 років педагогічного стажу. Серед моїх вихованців — провідний соліст Національної опери, ліричний баритон Дмитро Кузьмін, соліст Національної заслуженої капели бандуристів Артем Варивода, виконавець квартету “Явір”, заслужений артист України Максим Голич, а ще Сергій Дяченко, який зараз працює в ансамблі Державної прикордонної служби України.

Багато моїх студентів з Китайської Народної Республіки. Якщо з України до Національної музичної академії вступають абітурієнти, які до цього закінчили музичну школу чи музичне училище, то китайці до вступу на навчання переважно займаються приватно, підготовки як такої не мають. Але в навчанні вони наполегливі, не пропускають заняття, зазвичай успішно складають іспити і продовжують музичну кар'єру.

Процес навчання досить складний: це і постановка голосу, і правильне дихання, одне слово — ціла школа.

— Що вас хвилює як митця?

— У нас недостатню увагу приділяють народній пісні, класиці, всюди — лише естрада. А хотілося, аби з екранів телебачення та з радіоефірів частіше лунала краса українська пісня.

— Кілька разів про вас знімали фільми.

— Знімався багато. Зокрема, у Національному музеї народного побуту та архітектури у Пирогові під Києвом. У циклі “Знамениті українці” про мене зняли одиниці фільм, який кілька разів показували по телеканалу “Культура”. У стрічці “Дзеркало” я виконую італійські пісні, а діалог зі мною веде Петро Перебийніс та Тамара Стратієнко.

До мого 60-ліття відбувся великий концерт у Національному палаці мистецтв “Україна”, був вільний вхід. Прийшло так багато глядачів, що головний концертний зал країни не зміг умістити всіх охочих. Дуже хороший концерт відбувся і на мое 70-річчя в Національній філармонії України в супроводі Національного ансамблю народних інструментів України. Незабутні враження.

Також записав кілька компакт-дисків.

— Розкажіть, будь ласка, про вашу родину.

— Дружина піаністка, донька Діана — теж. Син Андрій — продюсер на студії “Стар Медіа”. Мій молодший брат Віктор теж має хороший голос — ліричний баритон, закінчив Одеську консерваторію, був солістом Дніпропетровського оперного театру, зараз працює в консерваторії. Сестра Зоя закінчила культосвітнє училище, але перевчилася на економіста. Та співати дуже любить: купила собі караоке й відводить душу.

А я, якщо Бог дасть здоров'я, хотів би продовжити видавничу діяльність. Маю цікаву біографію. Мрію написати книжку спогадів.

Хочеться, щоб в Україні нарешті запанував мир, спокій, благодать Божа, якої так заслуговує наш роботящий, талановитий, мудрий і мужній народ.

Спілкувався Едуард ОВЧАРЕНКО

До ювілею українського Паганіні

Завершився I Міжнародний фестиваль-конкурс імені Богодара Которовича “МАЕСТРО-ФЕСТ” з нагоди 80-річчя від дня народження видатного українського скрипаля, диригента та педагога. Конкурс відбувався у рамках XV Міжнародного фестивалю мистецтв “Діалог культур” (художня керівниця – народна артистка України Євгенія Басалаєва). До його проведення, крім України, долучилися митці з Литви, Латвії, Естонії, Молдови, Німеччини, Австрії та Нідерландів.

Перший тур конкурсу проводили дистанційно (за відеозаписами), другий тур – фінал конкурсу відбувався у Великій залі імені Героя України Василя Сліпака Національної музичної академії України (номінація “Скрипка”) та Будинку актора (номінація “Маєстро”).

Продовжилося музичне свято у Колонній залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії України. Тут відбулося урочисте відкриття виставки “БОГО-ДАР. Присвята”; презентація буклету-книги “Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті”, представлення документального фільму “Шляхи і кроки Богодара Которовича”. У фойє Національної філармонії можна було побачити портрети Богодара Которовича, написані сучасними українськими митцями. Серед них полотно народного художника України Валерія Франчука, заслуженого художника Юрія Нагулка та художниці Національного академічного театру імені Лесі Українки Валентини Плавун. А завершальним акордом став урочистий гранд-концерт “МАЕСТРО-ФЕСТ. Український Паганіні” за участі зірок українського та світового виконавського мистецтва і нагородження фестивалю-конкурсу імені Богодара Которовича.

До організаційного комітету фестивалю надійшло багато привітань. На думку першого заступника міністра культури та інформаційної політики України Ростислава Карандєєва, цим проектом ми віддаємо шану нашому співвітчизнику, чиє ім'я уособлює в собі цілу епоху в історії українського скрипкового мистецтва. Творчість Богодара Которовича – це пласт високого професіоналізму у виконавському мистецтві, традиції якого продовжили учні маєстро.

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба у вітальному слові наголосив, що кожна історична епоха народжує своїх геніїв, які творять історію, змінюють свою діяльність світ, закладають підвалини для розвитку наступних поколінь. Богодар Которович – один із геніїв музичного мистецтва. Він прославив Україну у світі, згадати хоча б його діяльність як посла Української культури. У часи гібридної війни культура стає засобом оборони, запорукою безпеки держави. І репутація України, її позитивне сприйняття у світі великою мірою формується завдяки творчості таких знакових постатей, як Богодар Которович.

– Одного вечора я прогулювався зі своїми двома чотирирічними онуками і показував їм небо, де горіла Полярна зірка, – розповів

академік Микола Жулинський. – Один з онуків тоді запитав: “А чому вона так високо на небі, чому на землі немає зірок?” Я тоді подумав, що й на землі є зірки. Однією з таких зірок, яка буде вічно нас гріти, є Богодар Которович. Постать унікальна і за своїм талантом, і за своєю одержимістю у творчості. Здається, що й зараз я чую його голос, коли він телефонував з Лондона і говорив, що хоче повернутися в Україну.

Саме в Україні почалася нова хвиля його творчого обдарування. Саме тут він створює камерний ансамбль “Київські солісти”, який мав великий розголос. Також завдяки ньому у нас народилася сучасна школа скрипалів. Богодар Которович залишиться для нас унікальною зіркою у своєму виді мистецтва. Лише йому серед усіх українців довірили зіграти на скрипці знаменитого Паганіні.

Богодар Которович – ціла епоха у нашій музичній історії. Його зірка горітиме ще й тому, що такі люди, як великого таланту піаністка, його дружина Євгенія Басалаєва та син Антон, активно пропагують творчість цього митця...

Почали музичну частину вечора у тональності спогадів і світлої радості за яскраву творчість учні Богодара Которовича – їх у нього було близько 200. Програму першого відділу виконав відомий колектив – Київський ка-

Фото Антона КОЦАРА

мерний ансамбль “Контрасти Київ-Класік” (художня керівниця Євгенія Басалаєва). Серед солістів – народні артисти України Євгенія Басалаєва (фортепіано), Богдана Півненко (скрипка), Кирило Стеценко (скрипка); заслужені артисти Мирослава Которович (скрипка), Сусанна Чахоян (сопрано); заслужена діячка мистецтв України Катерина Полянська (віолончель), лавреатка міжнародних конкурсів Святослава Семчук (скрипка). Зараз ці музиканти грають у різних колективах, але починали свій творчий шлях саме у цьому колективі. У їхньому виконанні прозвучала музика Й. С. Баха, Е. Віла Лобоса, Е. Шоссона, Б. Працюк, М. Скорика, А. Вівальді. Ці твори були улюбленими в репертуарі незабутнього маєстро.

На початку другого відділення Євгенія Басалаєва розповіла про організацію та проведення цього конкурсу-фестивалю, висловила слова подяки всім, хто долучився до цієї справи. На її переконання

це лише перша ластівка і такі фестивалі будуть проводитися й надалі. Можливо наступного року це вже буде не Київ, а Львів чи якийсь інше українське місто. Співголова журі конкурсу Богдана Півненко побажала всім учасникам, щоб у них попереду було ще багато таких конкурсів, на яких вони здобуватимуть творчі перемоги. А ще одна співголова Катерина Полянська наголосила на великій ролі педагогів, які вкладають частку своєї душі у творче формування майбутніх музикантів.

Після цього відбулося нагородження конкурсантів, а завершилося свято виступом переможців I Міжнародного фестивалю-конкурсу імені Богодара Которовича “Маєстро-Фест” Корнія Шелдунова, Кирила Філатова, Назара Шутка, Лаліти Меленчук, Данііла Гоноболіна, Ольги Рукавішнікової, Катерини Бойчук та Івана Удовіченка, у виконанні яких прозвучали твори відомих українських та зарубіжних композиторів.

Рок у стінах столичної опери

“School of Rock” (“Школа року”) – один із шедеврів від Ендрю Ллойда Веббера, автора всесвітньовідомих мюзиклів “Привид опери” та “Ісус Христос Суперзірка”. Відтепер побачити й почути цей мюзикл може кожен у Київській опері (Київському муніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва). Це стало можливим завдяки підтримці киян, які проголосували за цей проект на сайті Громадського бюджету Києва у вересні 2020 року.

спеціалізованій музичній школі імені Миколи Лисенка. Не бачив іншого шляху для свого сина Воли, окрім як теж піти у цю школу. Воля там відмучився три роки і, врешті-решт, нічого з цього не вийшло. В якийсь момент ми з дружиною побачили, що він легше і краще сприймає акторське мистецтво і математику. Віддали його в іншу школу, також він зараз відвідує театральну студію.

Повернімося до вистави. Мене зачепила ця історія, в якій через доступну форму рок-музики підіймається цілий пласт різних проблем. І чим далі заглиблювалася у цей проект, тим більше в ньому знаходили цікавих речей.

Над виставою працювали великими блоками. Оскільки у постановці зайняті діти з усієї України, потрібно було скласти розклад так, щоб батьки могли привозити їх до Києва на репетиції. Принагідно хочу подякувати всім батькам, які витратили багато енергії, часу і коштів, аби їхні діти мали можливість грати у цьому мюзиклі.

Репетиції розпочалися наприкінці травня, а основний процес тривав з 17 липня по 17 вересня. Ми працювали щодня, крім суботи та неділі, з 12-ї до 18-ї години. Це був справжній дитячий табір у нашому театрі. У виставі задіяні солісти театру й хор, наші артисти грають вчителів, батьків,

учасників рок-гурту, ведучих.

У репертуарі театру є два чудових проекти, де актори грають разом із дітьми, – “Санта” і “Санта 2. Глобальне потепління”. Але в них не задіяно так багато дітей, як в новому мюзиклі. Цього разу репетиції відбувалися практично в усіх приміщеннях театру. Коли в одній залі співали, в іншій – йшла балетна репетиція. Ще в одній – урок гри на музичних інструментах.

У нас вийшов синтез рок-концерту і театральної вистави. Постановку здійснила група талановитих творчих однодумців у складі: музичного керівника проекту Євгена Воронка, сценографки Марії Грабченко, художниці костюмів Катерини Маньковської, балетмейстерки Дарії Сагайдаковської та її асистентки Галіни Гриньків.

Серед виконавців хотілося б відзначити насамперед двох прекрасних Дьюї – Юрія Году та Івана Завгороднього. Адже найскладніше було знайти актора, який міг би витягнути складну вокальну партію і, водночас, класно зіграти як актор. Це бунтарський, скандальний образ. Але діти повинні були полюбити цього персонажа і цього актора. І це обом нашим Дьюї успішно вдалося. Дуже приємно було працювати над постановкою з таким самобутнім виконавцем, як Ілля

Ярема, – відомим ведучим “Радіо Рокс”. Він створив образ Неда – приятеля Дьюї. Цікаво розкрився в цій ролі і артист нашого театру Олександр Киреєв. У жіночих партіях яскраві вокальні і акторські якості виявили молоді виконавиці Юлія Сидорук, Юлія Пінчук, Анастасія Рябошапка (Розалі), а також Єлизавета Овразенко та Марина Черноштан (Петті).

Виставу вже показали дев'ять разів. Наразі задоволені реакцією глядачів – як підлітків, так і їхніх батьків. Публіка дуже жваво реагувала на всі мелодії, жарти, балетну пластику дітей, загалом на все, що відбувалося на сцені. Плануємо показати “Школу року” ще шість разів на початку грудня і п'ять – у лютому. Якщо глядачі так само добре сприйматимуть цей мюзикл, то маємо можливість продовжити ліцензію.

У нас великі плани на цей театральний сезон. У театрі зібралася команда професіоналів під керівництвом заслуженого працівника культури України Петра Качанова. А головним диригентом нещодавно став народний артист України Василь Василенко – дуже амбітний і професійний митець. Хочемо зробити яскраву національно-патріотичну постановку. Продовжуємо себе позиціонувати як театр для всієї родини, який має показувати і мюзикли, і великі опери, і концерти.

У жовтні відбудеться прем'єра балету “Аладдін” на музику Олександра Родіна, балетмейстер-постановник Сергій Кон. Дуже цікава хореографія і музика. Впевнений, що новий балет стане помітною подією в культурно-мистецькому житті не лише Києва, а й усієї країни.

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Петро Антип: шляхами степової Одіссеї

Зоя НАВРОЦЬКА,
мистецтвознавиця,
завідувачка Художнього музею,
м. Луцьк

Мистецтво Петра Антипа — це не лише виверження із глибин душі буйства емоцій, що втілені у комбінаторику барв, спалахи світла, гру ліній, ритмів, мерехтливую мелодію контурів, мовою яких художник володіє досконало. Це ще й відвічне поняття мистецтва як окремої естетичної категорії, що й приводить в дію складний механізм людського еста, сповнюючи його честолюбними устремліннями, звичайними зверненнями. Саме усвідомлення власного покликання у цьому світі спонукає Петра Антипа творити, озиваючись не стільки на особисті почуття й індивідуальні переживання, скільки на проблематику загальнонаціонального масштабу.

Завзятий характер східняка-українця, його своєрідна ментальність, генетична прив'язаність до своєї землі та готовність стати за неї на плаху — ось ті головні фактори, які витворюють духовний каркас творчості Петра Антипа. Формат його мистецтва акумулює у собі день сьогоднішній та проминулий, поєднуючи нерозривною смугою буття давнину із поступом сучасності. Асоціативно воно співзвучне епосу — героїчним оповідам та пісням, що відображають визначні події грандіозних історичних масштабів. Атланти, амазонки, праматері-астарти, палеолітичні венери, безіменні мандрівники, герої... Ці образи спонукають нас, сьогоднішніх, до переосмислення і пережиття нашої історії, ніби рефреном повторюючи сакраментальне “Хто ми? Хто ми? Куди йдемо?”. А ще поетика творів Петра Антипа нагадує якимось надзвичайним сценічним дійством, ко-

Визначною подією художнього життя України є виставковий проєкт відомого художника Петра Антипа у Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків у Луцьку. Грандіозний за своїм масштабом, цікавий за концептуальним змістом, він викликає чимало запитань, коментарів і дискусій як у фахівців, так і серед найширшого кола шанувальників сучасного мистецтва.

ли перед глядачем один за одним розгортаються неймовірні простори, а із сутінків забуття постають, неначе марення, немов несподівана з'ява, лики смаглих жінок, атлетичні постаті воїнів, міфологічних персонажів в оточенні дивовижних рослин та небачених квітів. Художник ніби провадить нескінченний діалог із прадавнім мистецтвом: авторами фресок печер Альтаміра, Ляско, пластики скарбів Товстої Могили. Подумки вириваючись за часові рамки, він не просто повертає призабуте, а вдихає у нього відчуття сучасності, трансформує ці старі напівзабуті форми у нове й актуальне.

Петру Антипу свого часу пощастило в старих архівах церков-

но-приходських записів відшукати згадки про власних предків — рід Антипів: харизматичних воїнів-козарлюг, заможних хазяїв, священників — мудрих, гордих, шляхетних. Пам'ять про них та синівська відповідальність перед нею, вочевидь стали головними факторами у формуванні не тільки особистості художника, а й моделі його творчої діяльності. Рефлексії цих споминів еманують на мистця і дотепер, визначаючи вектор його пошуків та здобутків. Отож, своєрідна трансміграція до глибини віків у творчості Петра Антипа є не тільки обумовленою обставинами, а й породженою покликом серця та душі.

У доробку художника (це розлогий пласт скульптури, малярства, графіки) гармонійно поєднується візуально-пластична мова класичного мистецтва із новітнім досвідом сучасних концепцій. Сюжетно майже кожен твір занурений у простір прадавніх часів. Український степ, південне сонце, древні камені-свідки багатьох подій, загадкові профілі пращурів, стилістика доісторичних артефактів... Легкий міфологічний флер охоплює глядача біля цих скульптур, що витесані міцною чоловічою рукою, або ж біля об'ємних полотен, поверхня яких неначе видиво, раптовий спалах. Якесь незвичайне емоційне вібрації заворожують, подумки переносячи аж до часів Одіссея, Гомера, скіфських царів або ж до періоду отамана Сірка, Пилипа Орлика, Сковороди.

Строгі контури художніх ме-

Петро Антип. Світловид і Голяф. 2017. Штучний камінь

тафор Петра Антипа ніби приходять у собі якусь притягальну силу незвіданої таїни, що її саме нам судилося розпізнати. Відтак, чи не кожен образ його творів набуває змістовності знаку або символу, стає своєрідним вказівником на шляху нашої мандрівки “назад до майбутнього”. Незмінним об'єктом натхнення для художника є архаїка, що мерехтить крізь віки, культурні нашарування та досягнення людства. “Архаїчний” означає справжній, наближений до джерел. Водночас, архаїка неперобувано актуальна та відвічно сучасна упродовж багатьох століть. Петро Антип не втомно й надзвичайно поетично оспівує, цитуючи її у формі, техніці й темі. Груба, подеколи не зовсім оброблена поверхня матеріалу його скульптур, звучний полиск цупкого полотна, різкі експресивні ритми графіки, неначе пульсація життєвих інтенцій, стають у візуальних метафорах художника необхідним пластичним засобом відображення цього світу як тонкої реальності, яка тільки й відокремлює нас від вічності. “Непереборна”, “Рух”, “Ерос”, “Захисниця”, “Між минулим і прийдешнім”, “Геракл і чудо-жінка”... Кожен

твір із доробку художника ламає стереотипи, традиційні уявлення про історичний жанр, його суть та призначення.

Мандруючи у глибини століть, художник не ставить перед собою завдання достеменно віддзеркалювати плін історії з усією конкретикою подій та фактів. Романтизуючи сам мелос давнини, він перетворює старі призабуті візуальні формули й технічні прийоми в новітню виразну мову. Могутні поетичні струмені, що еманують із творів Петра Антипа, означені тонким камертоном еросу. Його звабленим ароматом перейняті не тільки конкретні зображення пристрасних обіймів або принадної плоти коханців, а й все, створене ним: пластика об'ємів, динаміка ракурсів скульптур або ж розкішне малярство, яке миготить кольоровими площинами, відсвічує лоскітливим шовком, спливає золотавою охрою, бринить молодістю зеленню та дзвінком карміном. Ця животворна чутливість додає доробкові художника особливої переконливості. Долаючи відстань століть, вона, неначе теплим людським подихом, сповнює неодухотворені абрисы форм.

Автопортрет. 2017

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

